Priročnik za moderatorje delavnic CYBERSAFE

Naslavljanje problematike spletnega nasilja nad dekleti v učilnicah

Smernice in podpora za moderatorje delavnic pri uporabi spletnega orodja CYBERSAFE, vključno s 4 načrti za delavnice.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Projekt CYBERSAFE
810264 — CYBERSAFE — REC-AG-2017/REC-RDAP-GBV-AG-2017

WP3 – Educational Intervention guidelines & Serious Game Prototype

Februar, 2020

ICDI, SGI

»To poročilo je financiral Program Evropske unije za pravice, enakost in državljanstvo (2014-2020).«

»Vsebina tega priročnika predstavlja poglede avtorjev in je izključno njihova odgovornost. Evropska komisija ne sprejema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki jih vsebuje ta priročnik.«

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Vsebina

1. Uvod 4

PRVI DEL: SPLOŠNE INFORMACIJE 7

2. Kaj je spletno nasilje nad dekleti? 8

2.1 Štiri glavne oblike spletnega nasilja nad dekleti 9

2.2 Vzroki in posledice spletnega nasilja nad dekleti 10

2.3 Izobraževanje o varnem in odgovornem spletnem vedenju 12

3. Uporaba orodja CYBERSAFE Toolkit 15

3.1 Potrebni viri 15

3.2 Struktura delavnice 15

3.3 Spletno orodje CYBERSAFE 16

3.4 Vzpostavitev varnega okolja 20

3.5 Varnost in zaščita 21

DRUGI DEL: NAČRTI ZA DELAVNICE 23

Prva delavnica: Deljenje golih slik brez soglasja 24

Druga delavnica: Izkoriščanje, prisila in grožnje 28

Tretja delavnica: Seksistično trolanje 33

Četrta delavnica: Spolno nadlegovanje 38

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

1. Uvod

Ta *Priročnik za moderatorje delavnic* je del kompleta CYBERSAFE Toolkit. Skupaj s spletnim orodjem CYBERSAFE Tool tvori praktični, interaktivni izobraževalni program, ki temelji na uporabi pametne igre. Izobraževalni program naslavlja problematiko **spletnega nasilja nad dekleti,** namenjen pa je učenkam in učencem, starim od 13 do 16 let (od 7. razreda osnovne šole do 2. letnika srednje šole). Spletno orodje CYBERSAFE je na voljo na naslovu: https://www.stoponlineviolence.eu/online-tool/

Vsebina kompleta CYBERSAFE Toolkit

1. **Priročnik za moderatorje delavnic** (ta dokument), ki vsebuje:

- Prvi del: Splošne informacije, ki vključujejo osnovne informacije o problematiki spletnega nasilja nad dekleti, navodila za uporabo spletnega orodja in praktične smernice za moderatorje delavnic.
- Drugi del: Načrti za delavnice, ki vključujejo štiri različne načrte za delavnice, osredotočene na štiri glavne vrste spletnega nasilja nad dekleti. Vsak načrt vsebuje strukturo delavnice in pomembna sporočila za vodenje razprav, uporablja pa se skupaj s spletnim orodjem, kot bo razloženo v nadaljevanju.

2. **Spletno orodje CYBERSAFE** je učni pripomoček v obliki pametne igre, namenjen za uporabo na delavnici. Vsebuje dve situaciji oz. scenarija za vsako delavnico, ki sta podlaga za razprave z učenci preko dveh aktivnosti: dilem, o katerih učenci glasujejo, in iger vlog.

Digitalne tehnologije imajo osrednjo vlogo v družabnem življenju mladih ljudi po vsej Evropi. Omogočajo jim povezovanje z vrstniki, učenje, raziskovanje in samo-izražanje. Velik del njihovega družabnega življenja poteka na spletu, kar jim odpira številne pozitivne priložnosti, vendar jim lahko tudi škoduje. Morebitne nepremišljene odločitve in dejanja se lahko v trenutku zabeležijo, posnamejo in hitro razširijo naprej ter so tako na ogled širokemu občinstvu. Vsebine lahko na spletu krožijo neomejeno.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Cilji orodja CYBERSAFE Toolkit

Splošni cilji:

- Povečati ozaveščenost o spletnem nasilju nad dekleti med učenkami in učenci, starimi od 13 do 16 let (od 7. razreda osnovne šole do 2. letnika srednje šole).
- Spodbuditi varno in odgovorno spletno vedenje.

Po udeležbi v izobraževalnem programu bodo učenke in učenci:

- znali prepoznati znake spletnega nasilja nad dekleti,
- razumeli čustvene posledice in druge morebitne posledice spletnega nasilja nad dekleti za kogarkoli, ki pri tem sodeluje,
- znali preprečiti spletno nasilje nad dekleti,
- znali primerno in pozitivno ravnati ter nuditi podporo, bodisi da izkušnjo spletnega nasilja doživljajo sami ali nekdo drug.

Projekt CYBERSAFE se zavzema za **zdrave odnose in enakost spolov na spletu**. Zagotavlja informacije in orodja za pripravo ter moderiranje štirih delavnic na to temo, s ciljem spodbujanja in podpore mladostnic ter mladostnikov za varno in odgovorno vedenje na spletu.

Komplet CYBERSAFE Toolkit je namenjen **učiteljem ali drugim strokovnjakom, ki delajo z mladimi,** ki bi radi v učilnici ali drugem okolju naslovili temo spletnega nasilja, vključno s spolnim nadlegovanjem na spletu in spletno varnostjo.

Delavnice CYBERSAFE so namenjene **dekletom in fantom, starim od 13 do 16 let** (od 7. razreda osnovne šole do 2. letnika srednje šole). Ta starostna skupina še zlasti intenzivno uporablja splet za komunikacijo in vzpostavljanje odnosov. Pri spletnem nasilju nad dekleti lahko sodelujejo tako dekleta kot fantje, bodisi v vlogi (potencialne) žrtve, povzročitelja ali priče.[1]

[1]Odrasli sicer lahko uporabljamo izraze *žrtev, povzročitelj* in *priča*, vendar ti izrazi mladim morda ne bodo blizu, zato jih poskusite čim manj uporabljati. Kot moderator premislite, kakšen jezik boste uporabili pri razpravah na delavnici.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

PRVI DEL: SPLOŠNE INFORMACIJE

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

2. Kaj je spletno nasilje nad dekleti?

To poglavje vsebuje osnovne informacije o problematiki in različnih oblikah spletnega nasilja, ki so uporabne pri moderiranju razprav na delavnicah.

Spletno nasilje je skupni izraz za vse oblike nasilja ali nadlegovanja, ki se izvajajo z uporabo digitalnih naprav. Spletno nasilje ima več različnih oblik, od spolnega nadlegovanja, zalezovanja in trpinčenja do sovražnega govora, spletnega trolanja, kraje identitete ter vdiranja v račune.

CYBERSAFE se osredotoča na **spletno nasilje nad dekleti**. Dekleta (in ženske) so bolj izpostavljene hudim oblikam spletnega nasilja kot fantje (in moški), zlasti takim spolne narave, in to ima lahko za njih zelo travmatične posledice.

Evropska unija nima enotne definicije spletnega nasilja nad dekleti. Incidenti velikokrat niso prijavljeni, zato natančnih podatkov o stopnji pogostosti ni, vendar je na podlagi ocen ugotovljeno naslednje:

- Raziskave Svetovne zdravstvene organizacije kažejo, da **vsaka tretja ženska** v življenju doživi eno od oblik nasilja.[2]
- V Evropski uniji se ocenjuje, da **vsaka deseta ženska** (11%) doživi eno od oblik spletnega nasilja po 15. letu starosti. Za mlade ženske je pogostost še večja, kar **20 %** žensk starih med 18 in 29 let. [3] Medtem ko Organizacija združenih narodov navaja, da je **18 % deklet** v Evropski uniji še pred svojim 15. letom doživelo hudo obliko spletnega nasilja.[4]
- V nedavni UNICEF-ovi raziskavi, izvedeni v 30 državah, je **vsaka tretja mlada oseba** navedla, da je bila žrtev spletnega trpinčenja.[5]
- Študija v Veliki Britaniji je ugotovila, da je bilo kar 51% mladih Britancev med 13-17 let v zadnjem letu priča deljenju golih ali razgaljenih posnetkov nekoga, ki ga poznajo.[6]
- Anketa Plan International, ki je zajela 14.000 deklet (15-25) iz 22 držav je razkrila, da je **58% deklet** že doživelo spletno spolno nadlegovanje, večinoma na Facebooku in Instagramu. Kar 19% the deklet je zaradi tega prenehalo ali občutno zmanjšalo uporabo teh omrežij.[7]
- Mladi pripadniki LGBTI skupnosti so še posebej ranljivi za spletno nasilje, **15% LGBTI mladih med 15 in 17 let** je bilo žrtev ene od oblik spletnega nadlegovanja v zadnjih 12 mesecih.[8]

Spletno nasilje nad dekleti vzbuja vse večjo zaskrbljenost. Pametni telefoni ter druge digitalne naprave omogočajo dostop do interneta in družbenih omrežij vedno večjemu številu ljudi, zaradi česar je spletnemu nasilju izpostavljenih tudi vse več mladih.

---

[2] WHO 2017, Factsheet: *Violence against women*: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women
European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), 2014, "Violence against women: an EU-wide survey": http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report
[4] Broadband Commission Working Group on Gender (ITU, UNESCO) 2015, *Cyber violence against women and girls: a worldwide wake-up call*: https://en.unesco.org/sites/default/files/highlightdocumentenglish.pdf /https://en.unesco.org/sites/default/files/genderreport2015final.pdf
[5] UNICEF 2019, press release 3 September 2019: https://www.unicef.org/press-releases/unicef-poll-more-third-young-people-30-countries-report-being-victim-online-bullying
[6] Project deSHAME 2017, "Young people's experiences of online sexual harassment": https://www.childnet.com/ufiles/Project_deSHAME_Dec_2017_Report.pdf
[7] Plan International 2020, "Free to be online?": https://plan-international.org/publications/freetobeonline
[8] FRA 2019, "A long way to go for LGTBI equality": https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality_en.pdf

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

2.1 Štiri glavne oblike spletnega nasilja nad dekleti[9]

Dekleta so izpostavljena večjemu tveganju za oblike spletnega nasilja, ki so spolne narave. Gre za *spolno nasilje na spletu*, ki vključuje **vse oblike neželenega spolnega vedenja na digitalnih platformah.**

Štiri glavne oblike spolnega nasilja na spletu

1. **Deljenje slik (in posnetkov) spolne narave brez soglasja**
   Ustvarjanje ali deljenje golih slik ali posnetkov druge osebe brez njenega soglasja.
   Primer: **maščevalna pornografija** (angl. *revenge porn*), kjer so slike ali posnetki spolne narave najprej posneti sporazumno in nato razširjeni brez soglasja. *(Treba je opozoriti, da je izraz maščevalna pornografija zgrešen, čeprav se ga vsaj v tujini zelo pogosto uporablja. Izraz »maščevalna« namreč napačno implicira, da nosi žrtev določeno krivdo, beseda »pornografija« pa prav tako lahko napeljuje k zaznavi, da gre za nekaj konsenzualnega, in ne izpostavlja pomembnega vidika, da gre pravzaprav za zlorabo. Zato je ustreznejši izraz za to vrsto nasilja spolna zloraba na podlagi slikovnega materiala.)*

2. **Izkoriščanje, prisila in grožnje**
   Grožnje spolne narave, prisila k sodelovanju pri spolnem vedenju (na spletu) ali izsiljevanje s spolno vsebino.
   Primer: **izsiljevanje za gole posnetke** (angl. *sextortion*), kjer se z grožnjami objave spolnih vsebin žrtev izsiljuje ali z njo manipulira.

3. **Seksistično trolanje**
   Napadanje in/ali sistematično izključevanje iz skupine z uporabo vsebin spolne narave, ki žrtev ponižujejo, prizadenejo ali diskriminirajo.
   Primer: **e-blatenje** (angl. *doxing*), kjer so osebne informacije, kot so kontaktni podatki (npr. telefonska številka, domač naslov, povezava do profilov na družabnih omrežjih ipd), na spletu objavljeni skupaj z vsebino ali komentarji spolne narave, npr. »Ona je *lahka ženska*.«

4. **Spolno nadlegovanje**
   Pošiljanje neželenih prigovarjanj, namigovanj, komentarjev in vsebin spolne narave.
   Primer: **pošiljanje neželenih posnetkov moškega spolnega organa** (angl. *dickpics*).

V drugem delu tega dokumenta so te glavne oblike spolnega nasilja na spletu opisane podrobneje v okviru štirih delavnic.

[9]Projekt DeShame jasno opredeljuje glavne oblike spolnega nasilja na spletu (spolno nadlegovanje na spletu): https://www.childnet.com/our-projects/project-deshame/defining-online-sexual-harassment
Paket CYBERSAFE Toolkit je pripravljen skladno s temi definicijami.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Pomembno je podariti, da se te štiri glavne oblike pogosto prepletajo ali potekajo istočasno. Prav tako se lahko dogajajo **skupaj z nespletnimi izkušnjami** spolnega nadlegovanja, spolne zlorabe, trpinčenja, intimnopartnerskih zlorab in zalezovanja.

Žrtve spletnega nasilja so lahko tako dekleta kot fantje, vendar je večja verjetnost, da bodo tarče takšnih napadov dekleta, za katere imajo ti incidenti tudi bolj negativne posledice (npr. dekleta se običajno sodi in krivi za to, da so postale žrtve, ostreje kot fante).

Žrtve običajno poznajo povzročitelja spletnega nasilja, toda lahko se zgodi, da jih napade neznana, anonimna oseba.

Spletno in nespletno nasilje

Spletne oblike nasilja nad dekleti se pogosto prepletajo z nespletnimi, kar pomeni, da gre za **povezane dogodke** in **odraz istega pojava**. Na primer, spolno nadlegovanje ali zalezovanje na spletu je lahko del procesa (spolnega) nasilja v živo. Tudi spletno trpinčenje je zelo pogosto povezano z incidenti, ki se začnejo v šolskem okolju. Spletni vidik lahko odraža nespletno viktimizacijo, razširjeno z uporabo digitalnih tehnologij, ali pa je predhodnik zlorabe, ki se bo nadaljevala v živo.

2.2 Vzroki in posledice spletnega nasilja nad dekleti

Zakaj spletno nasilje?

Mladi sodelujejo pri spletnem nasilju nad dekleti iz več razlogov, kot so:

- **Pritisk vrstnikov:** prinaša jim priljubljenost, odobravanje in spoštovanje prijateljev. Včasih se bojijo, da bodo tudi sami postali žrtev, če ne bodo sodelovali.
- **Maščevanje**: osramotitev ali maščevanje, namenjeno npr. bivši punci, pogosto zaradi občutka prizadetosti ali negotovosti.
- **Anonimnost**: na internetu lahko ljudje skrijejo svojo identiteto in ker mislijo, da so anonimni, na spletu naredijo ali rečejo stvari, ki jih sicer ne bi.
- **Razvojno obdobje**: v puberteti mladi raziskujejo spolnost in meje ter velikokrat tvegajo, ne da bi pomislili na posledice.
- **Normalizacija**: pogosto ne prepoznajo, da gre za spletno nasilje ali nesprejemljivo vedenje. Mladi ljudje prepogosto niso poučeni tem, kaj pomeni zdrav odnos.
- **Nezavedanje posledic**: dostikrat sodelujejo, ker mislijo, da gre le za zabavo ali šalo, ter se ne zavedajo, da lahko njihovo žaljivo ali nasilno vedenje drugim pusti čustvene posledice. Vpliv, ki ga ima njihovo vedenje na počutje druge osebe, na spletu namreč običajno ni tako opazen.
- **Pomanjkanje znanja glede iskanja pomoči**: to lahko povzroči nadaljevanje ali poslabšanje situacij spletnega nasilja.
- **Prejšnja zloraba:** (mladi) ljudje, ki doživljajo nasilje v družini, spolno nasilje ali fizično nasilje, so velikokrat tudi sami povzročitelji (spletnega) nasilja.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Seksting

Izraz seksting (angl. *sexting*) se pogosto uporablja v povezavi s spolnim nasiljem. Pri sekstingu gre za **deljenje sporočil, slik ali posnetkov spolne narave**. Samo po sebi to ni nasilno, slabo ali problematično vedenje, če gre za dve (mladi) osebi, ki si zaupata.

Mladi raziskujejo odnose, ljubezen in spolnost – tako v živo kot na spletu. Z uporabo družbenih omrežij in aplikacij vzpostavljajo prijateljstva, se spogledujejo, dogovarjajo za zmenke ter včasih izmenjujejo tudi sporočila s spolno vsebino. Pomembno se je zavedati, da je to spolno raziskovanje običajno **normalni del socialnega, čustvenega in spolnega razvoja** mladih ljudi ter da lahko spletni stiki pozitivno prispevajo k njihovemu razvoju.

Po drugi strani pa je **seksting tudi tvegano vedenje** in mladi se morajo teh tveganj in posledic zavedati. V določenih državah je izdelava ali posedovanje golih slik mladoletnih oseb kaznivo dejanje, kar velja tudi za same mladostnike. Prav tako pa se številni primeri spletnega nasilja začnejo ravno z nedolžnim deljenjem intimne slike ali video posnetka.

Primer: dekle pošlje svojo golo sliko fantu, ki mu zaupa, toda on jo deli naprej brez njenega dovoljenja. Posledično lahko pride do tega, da jo nekdo začne trpinčiti ali celo izsiljevati z grožnjami, da bo njene gole slike delil z njenimi prijatelji ali družinskimi člani. Pri tem za fanta obstaja tveganje kazenskega pregona.

Izobraževalni programi in ukrepi se pogosto osredotočajo na odvračanje mladih od sekstinga, deljenja intimnih vsebin. Vendar lahko s tem pri mladih povzročijo odpor, saj je seksting za mnoge od njih normalen del njihovega spletnega življenja. Poleg tega s tem **krivdo preložijo na žrtev**, da je svoje posnetke delila. Namesto da bi izpostavili nesprejemljivo vedenje osebe ali oseb, ki so izdale njeno zaupanje in brez dovoljenja delile njeno sliko naprej.

➔ *V vlogi moderatorja ne poskušajte odvrniti učencev od vseh spletnih stikov. Razložite jim, kakšna so morebitna tveganja ter kaj lahko naredijo, da bi zaščitili sebe in druge.*

Vpliv na dobro počutje mladih ljudi

Žrtve spletnega nasilja velikokrat doživljajo (javno) poniževanje, trpinčenje, sramotenje, okrivljanje in stigmatiziranje. To lahko povzroči hude čustvene posledice, tako kratkotrajne kot dolgotrajne, kot so:

- Zmanjšana samozavest
- Strah, tesnoba, stiska
- Občutki krivde in sramu
- Asocialno vedenje

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

- Travmatizacija (in retravmatizacija), težave z duševnim zdravjem, depresija
- Samopoškodbe ali samomor

Viralno širjenje stopnjuje učinke spletnega nasilja. Kar je bila nekoč zasebna stvar, se lahko v trenutku razširi po spletu in je tako dostopno več milijonom ljudi.

Slike ali video posnetki lahko za vedno ostanejo na spletu, kar lahko pripelje do **ponovne viktimizacije**, tj. tveganja ponovnega deljenja vsebine zlorabe.

Kljub temu da različni ljudje izkušnje spletnega nasilja doživljajo drugače, se je pomembno zavedati, da je spletno nasilje **ravno tako škodljivo kot nespletno nasilje**. Čeprav običajno ne pride do fizičnega nasilja, spletno nasilje vključuje širše občinstvo in je pogosto nekaznovano, dokazi pa ostanejo na spletu za vedno. Amanda Todd, 15-letno dekle iz Kanade, je po izkušnji spletnega nasilja naredila samomor. Odrasla oseba jo je izsiljevala, da bo njeno golo sliko objavila na spletu. Čeprav se je zaradi tega večkrat prešolala, je na vseh šolah znova doživljala hudo trpinčenje, šikaniranje in fizično nasilje. Znana je postala, ko je povedala svojo zgodbo na omrežju Youtube.
https://www.youtube.com/watch?v=1tn97uBuk6k&bpctr=1576158722

Spletno nasilje lahko pusti čustvene posledice tudi na tistih, ki so mu priča, ali celo na tistih, ki ga povzročajo ali pri njem sodelujejo.

Pravne posledice

Določena dejanja spletnega nasilja kršijo zakon in imajo lahko pravne posledice za vse vključene. V Evropi je **izdelava, posedovanje ali širjenje golih slik mladoletnih oseb (starih manj kot 18 let) nezakonito dejanje**. Mladi ljudje, ki pri tem sodelujejo, so lahko kazensko preganjani, do česar pa v resnici vedno ne pride. Vse večje je namreč zavedanje, da otrok, ki so žrtve spletnega nasilja, ne bi smeli preganjati zaradi golih slik, ki so jih sami posneli, in da mladih ne bi smeli vpisati v kazensko evidenco zaradi tistih kršitev določil o slikah spolne narave, ki niso zelo hude. V večini držav Evropske unije se mlade, ki so stari manj kot 18 let in ki so prostovoljno delili svoje gole slike, samo opozori in policija v primerih spletnega nasilja, ki vključujejo mladoletne osebe, sledi posebnim navodilom. V Sloveniji Policija resno obravnava primere, tudi ko mladoletna oseba prek spleta ali mobilnih telefonov deli intimne, razgaljene fotografije ali posnetke druge mladoletne osebe brez njenega dovoljenja. Obravnava vse, ki pri tem sodelujejo in imajo na svojih napravah te posnetke. Ker gre za mladoletne osumljence se jih obravnava v skladu z določili za pregon mladoletniške kriminalitete.

Zato je pomembno, da mlade seznanimo s tem, da pri deljenju vsebin spolne narave vedno obstaja tveganje pravnih posledic. Zlasti ko gre za **deljenje brez soglasja, izsiljevanje, prisilo ali (spletno) zalezovanje**, kazenskega pregona nikakor ni mogoče izključiti.

2.3 Izobraževanje o varnem in odgovornem spletnem vedenju

Vse večja dostopnost in uporaba interneta, mobilnih telefonov ter družbenih omrežij odpirata nove možnosti za spletno nasilje, zato je bolj kot kadarkoli prej pomembno ozaveščati mlade o **varnem in odgovornem** vedenju na spletu, vzpostavljanju in ohranjanju **zdravih odnosov na spletu** ter zagotavljanju **enakosti spolov na spletu**.

Večja ozaveščenost lahko vpliva na spremembe vedenja. Učenci, ki razumejo, kaj pomeni spletno nasilje nad dekleti, škodo, ki jo lahko povzroči žrtvi, ter pravne posledice za povzročitelja, bodo bolj verjetno razmislili, preden bodo delili slike sebe ali drugih na spletu. Znanje, kako se zaščititi in kako

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

ravnati v primeru spletnega nasilja, jim bo dalo več moči za pozitivno ukrepanje – spletno nasilje bodo znali prijaviti ali o njem spregovoriti ter poiskati podporo.

Izobraževanje o spletnem nasilju lahko hitro pripelje do zaključka, da bi bili bolj varni, če digitalnega okolja preprosto ne bi uporabljali. Vloga vas kot moderatorja je **najti ustrezno ravnovesje**. Učencev ne smete prestrašiti, saj imajo spletni stiki in spletna vključenost zelo pomembno vlogo pri njihovem razvoju. Vaša naloga je, da jih naučite, kako vse to početi varno. Pri tem je pomembno upoštevati (in prepoznati ter po potrebi nasloviti tudi na delavnici) naslednje:

- **Mladi se velikokrat ne zavedajo, da sodelujejo pri spletnem nasilju.** Delijo slike in objavljajo komentarje, ker mislijo, da je to zabavno (»saj je samo šala«), ne da bi se zavedali ali pomislili na vpliv, ki ga to ima na druge. Večja ozaveščenost o tem, kako prepoznati spletno nasilje in kakšne so njegove posledice, lahko spremeni njihovo vedenje.
- **Mladi pogosto ignorirajo spletno nasilje.** Kljub temu, da veliko mladih doživlja ali je priča spletnemu nasilju, ga velikokrat ne prijavijo niti se ne odzovejo na situacijo na proaktiven način, na primer s pogovorom s starši ali učiteljem ali s podporo žrtvi. Pomembno je, da mladim predstavite možnosti prijave in podpore ter druge načine, s katerimi lahko pomagajo v primerih spletnega nasilja. Mladi imajo lahko **zadržke** glede prijave ali ukrepanja, kot so občutki zadrege, sramu in skrbi, kakšne bodo posledice za njih, da bodo tudi sami deležni trpinčenja ali da bodo krivili njih. Tudi o teh zadržkih se na delavnici pogovorite z učenci.
- **Mladi dostikrat krivijo žrtev. V delavnici naslovite, razpravljajte in mlade ozavestite** o problematiki prelaganja krivde na žrtev in vplivu stereotipov na to. Pogovor lahko spremeni njihov pogled in vedenje v povezavi s tem.

Prelaganje krivde na žrtev

Žrtve njihovi vrstniki pogosto **krivijo za škodljivo vedenje, ki so ga deležne od drugih**. To lahko izvira iz nezavednih predpostavk ali stereotipov ter želje po vključenosti in sprejemanju s strani večine.

Na primer, vrstniki krivijo dekle, ki nekomu pošlje svojo golo sliko ali objavi svojo zapeljivo sliko na spletu, namesto da bi s prstom pokazali na osebo, ki je to sliko delila naprej brez dekletovega dovoljenja ali dekle ponižuje ali objavlja žaljive spolne komentarje poleg njene slike na spletu. Zelo pogost odziv je: »Neumna je, da je delila svojo golo sliko s fantom, zato je sama kriva, da je zdaj njena slika po celem internetu.«

Bolj kot fantje so negativnega odziva vrstnikov – tako s strani fantov kot deklet – deležna dekleta. Tudi žrtve velikokrat **krivijo sebe**.

Prelaganje krivde na žrtev lahko povzroči, da ta **ponovno doživi** trpinčenje ter s tem tudi še več škode in večjo stisko.

➔ *Pomembno je, da kot moderator pri učencih prepoznate in naslovite prelaganje krivde na žrtev. Učenci imajo lahko nezavedne predsodke ali stereotipna prepričanja, zlasti v povezavi z dekleti.* ***Pokažite jim podporo in jih spodbudite k drugačnim pogledom****.*

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Upoštevajte, da je najpomembnejša stvar, ki se je morajo mladi naučiti o spletnem nasilju – bodisi da ga doživljajo sami ali nekdo drug – ta, da naj se v takih primerih vedno **pogovorijo z nekom, ki mu zaupajo**. Najbolje je, da se obrnejo na odraslo osebo, kot so starši, učitelj, sosed, trener ipd., vendar je lahko to tudi prijatelj ali sošolec. Pomagajte jim razumeti, da to ni nekaj, česar bi se sramovali, temveč je to pravilen korak, in da jim s tem nekdo drug lahko pomaga prekiniti situacijo ter najti ustrezno pomoč.

Strah glede prijave policiji

Mlade je pogosto strah prijave na policiji, ker mislijo, da bodo tudi sami zašli v težave zaradi kršitve zakona o deljenju golih slik.

Pomembno je, da kot moderator naslovite te strahove:

- Pojasnite jim, da kljub zakonu o nezakoniti izdelavi golih slik, ki se nanaša na mladoletne osebe, oseba, ki je posnela sliko, ne bo kaznovana, če je sama žrtev kaznivega dejanja, povezanega s to sliko.
- Da bi zmanjšali strahove, povezane s Policijo, jim opišite **postopek policijske preiskave**: običajno se najprej vloži prijava pri kriminalistu, nato pa policija s pomočjo ustrezne tehnologije pridobi dokaze ter ugotovi, kdaj in komu so bile slike poslane.
- Svetujte jim, naj jih na policijo spremlja prijatelj ali oseba, ki ji zaupajo.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

3. Uporaba orodja CYBERSAFE Toolkit[10]

To poglavje zagotavlja praktične smernice za moderiranje delavnic CYBERSAFE. Glede na glavni namen projekta in vključenost mladih ljudi, je potrebno posebno pozornost nameniti predvsem vzpostavitvi varnega okolja ter varnosti in zaščiti učencev.

3.1 Potrebni viri

Orodje CYBERSAFE Toolkit: https://www.stoponlineviolence.eu/online-tool/

Povezava omogoča dostop do **Priročnika za moderatorje delavnic** s štirimi načrti za delavnice (ta dokument) in **spletnega orodja CYBERSAFE** (navodila za dostop do orodja so v poglavju 3.3 Spletno orodje CYBERSAFE).

Logistika

Učilnica, interaktivna ali pametna tabla, (brezžična) internetna povezava, pametni telefoni ali prenosniki (eden za vsakega učenca).

Moderator/pomočnik

Priporočljivo je, da ima vsaka delavnica **moderatorja** in **pomočnika**. Pomočnik lahko spremlja učence ter jim nudi podporo, če potrebujejo odmor in/ali zasebni pogovor o svojih izkušnjah ali občutkih stran od skupine.

Brez internetne povezave

Brez internetne povezave ali če uporaba telefonov v učilnici ni dovoljena, spletnega orodja CYBERSAFE ni mogoče uporabiti, vendar delavnico lahko izvedete tudi brez internetne povezave. Navodila so na voljo v Prilogi 1. Delavnica brez internetne povezave.

3.2 Struktura delavnice

Priporočeni čas trajanja za vsako delavnico je **1 ura in 30 minut**. Delavnice lahko potekajo v okviru dveh učnih ur, z dodatnim časom za razpravo, druga možnost pa je kombinacija vseh štirih delavnic v obliki tematskega dne ali projektnega tedna. Če po izvedbi delavnice po načrtu ostane dovolj časa, lahko naredite tudi eno od vaj, opisanih v Prilogi 1. Delavnica brez internetne povezave.

Spletno orodje CYBERSAFE kot osnova za izvedbo delavnic učencem predstavi različne oblike spletnega nasilja ter, kar je najpomembneje, spodbudi in sproži **razpravo**.

[10] Vsebina tega poglavja se nanaša na:
Projekt deSHAME (2017), *Step up, speak up. Online sexual harassment teaching guide*: https://www.childnet.com/ufiles/Teaching_Guide_Step_Up_Speak_Up.pdf

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Vse delavnice imajo sledečo strukturo:

1. **Uvod**
   - Kratek uvod v temo
   - Vzpostavitev varnega okolja (osnovna pravila, možnosti prijave in podpore)

2. **Spletno orodje: *Glasovanje in razprava***
   - Začne se s primerom spletnega nasilja iz resničnega življenja.
   - Učenci anonimno glasujejo o različnih dilemah.
   - Rezultati glasovanja se uporabijo kot izhodišče za kratke skupinske razprave.
   - Učenci dobijo praktične nasvete o tem, kako ravnati v primeru spletnega nasilja in kako ga preprečiti.

3. **Spletno orodje: *Vloge in igra***
   - Učenci v majhnih skupinah igrajo različne vloge, pri čemer uporabljajo mobilne telefone. Tako se lahko postavijo v vlogo žrtve, povzročitelja ali priče v situaciji spletnega nasilja.
   - Učenci delijo svoje izkušnje in opažanja v skupinski razpravi.

4. **Zaključek**
   - To je čas za zaključni pogovor in povzetek.
   - Znova se poudari možnosti podpore in prijave.

Podrobnejši opis strukture in smernic za vsako od delavnic je na voljo v drugem delu tega dokumenta.

3.3 Spletno orodje CYBERSAFE

Spletno orodje vključuje realne situacije spletnega nasilja nad dekleti. Sestavljeno je iz dveh delov: *Glasovanje in razprava* ter *Vloge in igra*.

Anonimnost

V *Glasovanju in razpravi* lahko učenci v spletnem orodju prek svojih mobilnih telefonov ali prenosnikov anonimno glasujejo. Pri tem ne vpisujejo svojih imen, njihovih odgovorov pa v spletnem orodju ni mogoče povezati z njimi, s čimer se zagotovi zasebnost učencev. Anonimno glasovanje omogoča svobodno izražanje misli o občutljivih temah, povezanih s spletnim spolnim nasiljem, ter spodbudi k vključevanju tudi učence, ki sicer neradi govorijo pred drugimi. Pomembno je, da kot moderator vseskozi spoštujete anonimnost.

Vse situacije v spletnem orodju temeljijo na primerih iz resničnega življenja. Zaradi spoštovanja zasebnosti vključenih oseb pa niso uporabljena njihova prava imena.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Dostop

Moderator sledi naslednjim korakom:

1. Obiščite naslov spletnega orodja: https://www.stoponlineviolence.eu/online-tool/
2. Izberite jezik in nato kliknite na »Ustvari delavnico«.

3. Izberite delavnico

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

4. Izberite situacijo

5. Izberite Glasovanje in razprava ali Vloge in igra

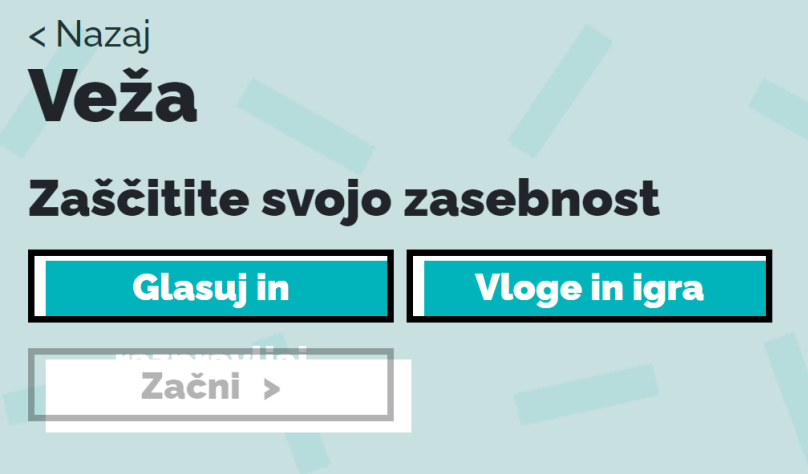

6. Program ustvari kodo sobe (*Room Code*), ki jo učenci potrebujejo za prijavo. Tukaj lahko vidite, koliko učencev je prijavljenih. Ko se vsi prijavijo, kliknite na »Začni« (*Start)*.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Učenci sledijo naslednjim korakom:

1. Obiščite naslov spletnega orodja: https://www.stoponlineviolence.eu/online-tool/.
   Na spletno stran lahko pridejo tudi s skeniranjem QR kode na zaslonu, ki ga moderator projecira na platno oz. prikazuje na pametni tabli.
2. Izberite »Pridruži se delavnici« (*Join Workshop).*

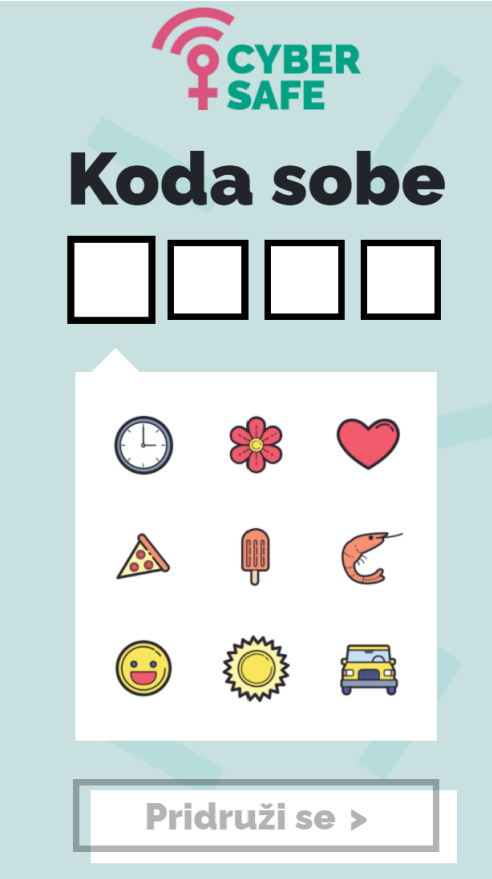

3. Izberite ikone, ki jih vidite na zaslonu moderatorja.

Ko so vsi prijavljeni, sledite navodilom na zaslonu.

Video vodiči

Za ogled video vodičev v angleškem jeziku, kako dostopati do in uporabljati spletno orodje, obiščite:

Vodič 'Glasovanje in razprava': https://youtu.be/5-B5We1YnQ0
Vodič 'Vloge in igra': https://youtu.be/LWJrn3Voz84

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

3.4 Vzpostavitev varnega okolja

Pomembno je, da delavnice potekajo v varnem okolju, kjer se vsi učenci počutijo prijetno ter imajo podporo za izražanje svojih misli in občutkov.

Kot moderator lahko prispevate k oblikovanju varnega okolja in odprti razpravi tako, da:

- **Postavite osnovna pravila**
  Skupaj z učenci določite osnovna pravila, ki jasno opredeljujejo pričakovanja glede vedenja in razprave. Podrobnejša navodila za postavitev osnovnih pravil so na voljo v spodnjem polju.

- **Zagotovite, da je sodelovanje prostovoljno**
  Sodelovanje učencev na delavnici mora biti prostovoljno. Poleg tega jim razložite, da si lahko kadarkoli med delavnico vzamejo odmor, če raje ne bi sodelovali. Nekateri učenci imajo morda osebne izkušnje s situacijami spletnega nasilja, zaradi katerih lahko pride do čustvenih reakcij. Zagotovite prostor in ustrezno spremstvo za učence, ki potrebujejo odmor, ter morebitno (dodatno/naknadno) podporo.

- **Vzpostavite okolje brez sodb**
  Določena mnenja se lahko in mora izpodbijati, vendar je pomembno, da učencev, ki na delavnic delijo svoje poglede, ne sramotimo ali obsojamo. Priznajte njihove poglede kot veljavne ter jih podprite pri izražanju njihovih misli in zaključkov. Prav tako ne dovolite, da učenci sramotijo ali obsojajo drug drugega.

- **Vpeljite pravilo, da se ne uporablja pravih imen**
  Učencem predlagajte, da če hočejo deliti svojo osebno ali izkušnjo druge osebe, naj govorijo v tretji osebi in naj ne uporabljajo pravih imen (rečejo lahko na primer »moja prijateljica Zala« ali samo »prijateljica« ali »nekdo, ki ga poznam«). Tistim, ki bi radi govorili o svojem lastnem doživljanju, namenite poseben čas in prostor, da lahko to naredijo v prisotnosti usposobljene osebe (šolska svetovalna delavka/delavec ipd.).

- **Ustvarite varno fizično okolje**
  Razmislite o drugačni obliki sedenja, ki spodbuja razpravljanje in vključevanje, na primer v krogu.

- **Pripravite škatlo za vprašanja**
  Učencem morda ne bo prijetno postavljati vprašanj vpričo drugih. Predlagajte jim, naj vprašanja napišejo na listek in jih med ali po delavnici vržejo v škatlo za vprašanja. Če bi radi odgovor osebno, jim recite, naj dodajo svoje ime. Pojasnite jim, da boste na anonimna vprašanja odgovorili na splošno (brez imen ali podrobnosti) na naslednji delavnici ali ob drugem primernem trenutku, ko bo prisotna cela skupina.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Postavljanje osnovnih pravil z učenci

Osnovna pravila prispevajo k vzpostavitvi okolja, v katerem se vsi učenci počutijo varne in spoštovane. Najučinkovitejša so, če učenci sodelujejo in delijo odgovornost pri njihovem oblikovanju, zato je pomembno, da **se pogovorijo in strinjajo glede pravil**.

Spodaj je **primer osnovnih pravil**, ki jih lahko uporabite, se o njih pogovorite in jih določite skupaj z učenci. Spodbudite jih, naj pri določanju teh pravil sodelujejo ter po potrebi dodajo tudi druga.

- **Spoštovanje** – »Spoštujemo drug drugega, moderatorja in teme, o katerih bomo danes razpravljali. Odzovemo se brez obsojanja.«
- **Zaupnost** – »Spoštujemo zasebnost drug drugega med in po tej delavnici.«
- **Poslušanje** – »Poslušamo drug drugega in moderatorja. Vsa mnenja imajo enako vrednost.«
- **Sodelovanje** – »Aktivnosti te delavnice izkoristimo in pri njih sodelujemo v največji možni meri.«
- **Postavljanje vprašanj** – »Če nam karkoli ni jasno, postavljamo vprašanja.«
- **Podpora pri občutljivih temah** – »Ob neprijetnem počutju ali čustveni reakciji prosimo za odmor ali podporo.«
- **Zaščita otrok** – »Vemo, na koga se lahko obrnemo, če v šoli potrebujemo podporo.«

Kot moderator ob tem razložite, kako boste ravnali v primeru razkritja osebnih izkušenj ter kakšne so morebitne omejitve zagotavljanje zaupnosti (potrebna prijava pristojnim službam v primeru razkritja kaznivih dejanj).

3.5 Varnost in zaščita

Občutljive teme

Situacije, ki so tema delavnic, temeljijo na primerih spletnega nasilja nad dekleti iz resničnega življenja, zato je zelo verjetno, da so imeli (nekateri) učenci ali ljudje, ki jih poznajo, že izkušnje s podobnimi dogodki. Pogovor o teh temah v skupini vrstnikov lahko **sproži čustvene reakcije.**

Pokažite razumevanje za potrebe učencev in jim že na začetku delavnice jasno povejte, kaj lahko naredijo, če jih skrbi, kako bo sodelovanje na delavnici vplivalo na njihove izkušnje na spletu, ali če bo povzročilo neprijetne občutke. Razložite jim, da se lahko kadarkoli med ali po delavnici pogovorijo bodisi z vami bodisi s pomočnikom na delavnici, učiteljem ali drugo usposobljeno osebo, če se počutijo neprijetno. Usmerite jih k drugim možnostim prijave, kot so telefonske številke za pomoč, kjer je prijava anonimna, ter organizacije, ki nudijo podporo in nasvete glede varnosti na internetu.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Ponovite možnosti prijave in podpore

Pred in po aktivnostih vsem učencem razložite, kam se lahko obrnejo za dodatne nasvete in podporo. V dneh in tednih po delavnici jih **večkrat spomnite** na možnosti pomoči ter podpore, ki so jim na voljo.

Morebitno razkritje osebnih izkušenj

Upoštevajte, da cilj delavnic ni spodbujanje razkritja osebnih izkušenj. Lahko pa se zgodi, da ob odpiranju teh tem kateri od učencev na delavnici razkrije negativno izkušnjo na spletu, bodisi svojo ali nekoga drugega. V takem primeru **ostanite mirni in tega nikakor ne obsojajte**.

Učencu ali učenki povejte, da je naredil/a prav, da je spregovoril/a o svoji izkušnji, in **se mu/ji zahvalite**. Nato postopajte v skladu s politiko ali postopki vaše šole ali organizacije glede zaščite otrok kot v primeru drugih tovrstnih dogodkov.

Pomembno je, da mladi razumejo, da delavnice sicer zagotavljajo prostor za odprto in odkrito komunikacijo, toda tako vi kot moderator kot tudi sama šola imate dolžnost poskrbeti za zaščito mladih ljudi. Pojasnite jim, da če bodo razkrili nekaj o sebi ali nekom drugem, kar se nanaša na nezakonito dejavnost ali lahko povzroči škodo, **boste morda morali obvestiti šolo** (npr. zaposlenega na področju zaščite otrok). Učenec ali učenka lahko po želji tudi sodeluje pri tem pogovoru, nato pa se bo primer obravnaval naprej skladno s šolsko politiko.

Drugi nasveti za moderiranje delavnic

- Pred izvedbo delavnic preberite ta priročnik in načrte za delavnice.
- Poskrbite, da ste seznanjeni s politikami glede varnosti in zaščite otrok v vaši šoli ali organizaciji, kar vam bo omogočilo ustrezno ukrepanje.
- Zagotovite, da imajo šole jasne informacije o tem, kakšno obliko podpore naj nudijo učencem, ki so zaradi sodelovanja na delavnici zaskrbljeni ali v stiski.
- Poskrbite, da dobro poznate tudi druge možnosti prijave za mladostnike, kot so državne ali lokalne telefonske številke za pomoč ali (anonimno) prijavo in podporne organizacije.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

DRUGI DEL: NAČRTI ZA DELAVNICE

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Prva delavnica: Deljenje golih slik brez soglasja

Ta delavnica se osredotoča na deljenje slik in posnetkov spolne narave brez soglasja, ki je ena od štirih glavnih oblik spletnega nasilja, ki jih obravnava projekt CYBERSAFE. Učenci se bodo naučili, kako prepoznati, razumeti in preprečiti deljenje slik in posnetkov spolne narave brez soglasja ter kako ravnati, ko do tega pride. Situacija vključuje tri vloge: potencialno žrtev, povzročitelja in pričo.

Priprava na delavnico

- Seznanite se s temo, preberite Priročnik za moderatorje delavnic (***Prvi del***) in ta ***načrt za delavnico***.
- Poskrbite, da ste seznanjeni s politikami šole glede varnosti, zaščite otrok in prijave primerov, kar vam bo omogočilo ustrezno ukrepanje.
- Poskrbite, da dobro poznate tudi druge možnosti prijave za mladostnike, kot so državne ali lokalne telefonske številke za pomoč ali (anonimno) prijavo in podporne organizacije.
- Pred in po delavnici vsem učencem razložite, kam se lahko obrnejo za dodatne nasvete in podporo. V dneh in tednih po delavnici jih večkrat spomnite na možnosti podpore, ki so jim na voljo.

Orodja

Interaktivna ali pametna tabla, pametni telefoni (eden za vsakega učenca), spletno orodje CYBERSAFE, brezžični internetni dostop.

Brez internetne povezave ali če uporaba telefonov v učilnici ni dovoljena, spletnega orodja CYBERSAFE ni mogoče uporabiti, vendar delavnico lahko izvedete tudi brez internetne povezave. Navodila so na voljo v Prilogi 1. Delavnica brez internetne povezave.

Struktura delavnice

Aktivnost	Vsebina	Trajanje
1. Uvod	Uvod v temo Osnovna pravila	15 min
2. Glasovanje in razprava	Glasovanje in razprava v skupini Skupna razprava o vsaki dilemi	40 min
3. Vloge in igra	Vloge in igra v majhnih skupinah Skupna razprava ob zaključku	20 min
4. Zaključek	Možnosti pomoči, podpore in prijave	15 min
	Skupni čas:	**90 min**

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

1. Uvod v temo

- Vzpostavite varno okolje in postavite osnovna pravila. → Glej poglavje *3.4 Vzpostavitev varnega okolja*
- Razložite učencem, kakšne možnosti podpore in prijave so na voljo ter kako bodo obravnavana morebitna razkritja osebnih izkušenj med ali po delavnici. → Glej poglavje *3.5 Varnost in zaščita*
- Na kratko predstavite temo delavnice. → Uporabite spodnje informacije

Deljenje golih slik brez soglasja[11] je dejanje, ko nekdo posname ali deli slike spolne narave oziroma gole/razgaljene slike (ali video posnetke) druge osebe brez njenega dovoljenja. To vključuje različne oblike vedenja, kot so:

- Gole slike so posnete z dovoljenjem, nato pa se delijo naprej brez dovoljenja (npr. zaradi maščevanja)
- Gole slike so posnete brez dovoljenja (prikrito fotografiranje, angl. *creep shots* ali *upskirting*)
- Spolna dejanja brez privolitve (npr. posilstvo) so digitalno posneta in objavljena na spletu

Tipična situacija: *Dekle ali fant z nekom prostovoljno deli intimno sliko ali video posnetek, kot del spolnega raziskovanja v odnosu (seksting). Nato ta oseba brez dovoljenja deli sliko ali posnetek z drugimi, bodisi prek sporočilnih aplikacij ali na družbenih omrežjih.*

Slike se lahko pridobijo tudi z vdorom v računalnik, v račun na družbenem omrežju ali v mobilni telefon. Mladi so lahko tudi žrtve tega, da nekdo deli golo sliko in jo pripiše njim, čeprav v resnici na njej sploh niso oni.

Žrtve (ali povzročitelji) te oblike spolnega nasilja so lahko tako dekleta kot fantje, toda praviloma se to pogosteje zgodi dekletom in dekleta žrtve so običajno deležna ostrejšega obsojanja kot fantje.

Zavedajte se, da seksting ni nič slabega!

Deljenje slik brez soglasja se običajno začne s sekstingom. Seksting samo po sebi ni škodljiv, če obe osebi v njem sodelujeta prostovoljno in ne zlorabljata zaupanja drug drugega. Na delavnici **ne obsojajte** tega vedenja.

Seksting se spremeni v spletno nasilje, če nekdo deli ali posreduje sliko spolne narave brez dovoljenja osebe na sliki. Na to vedenje se osredotočite na tej delavnici.

→ *Več o sekstingu je na strani 10.*

[11] Ta definicija je povzeta po:
Projekt deSHAME (2017) *Young people's experiences of online sexual harassment. A cross-country report from Project deSHAME*, str. 13: https://www.childnet.com/ufiles/Project_deSHAME_Dec_2017_Report.pdf

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

2. Glasovanje in razprava

Namen aktivnosti Glasovanje in razprava je pogovor o primeru deljenja golih slik brez soglasja, ki je vzet iz resničnega življenja. Učencem omogoča, da anonimno izrazijo svoja mnenja ter da se vključijo v skupinsko razpravo na neoseben in varen način. Obenem prejmejo tudi praktične informacije o tem, kako prepoznati, razumeti in preprečiti to obliko spletnega nasilja ter kako ravnati, če se zgodi.

Vaša vloga moderatorja je upravljanje s spletnim orodjem ter pomoč pri glasovanju in vodenje skupinske razprave. Zagotovite, da se ves čas spoštuje varno okolje, in s postavljanjem vprašanj preverite, ali so učenci dobro razumeli prejete informacije.

→ V poglavju 3.3 Spletno orodje CYBERSAFE so navodila za dostop do spletnega orodja. V orodju izberite *Glasovanje in razprava* ter sledite navodilom na zaslonu.

- Aktivnost *Glasovanje in razprava* se začne s primerom spletnega nasilja iz resničnega življenja. Naglas preberite besedilo na zaslonu.
- **Prva dilema:** Nato je predstavljena prva dilema, ki jo ravno tako preberite naglas. Učenci glasujejo glede dilem anonimno na svojih telefonih. Rezultati glasovanja bodo vidni na naslednji strani.
- Na podlagi rezultatov glasovanja začnite kratko skupinsko razpravo. Učencev ne sprašujte, kako so glasovali! Svoje mnenje lahko izrazijo anonimno in tudi med razpravo lahko govorijo na splošno ali v tretji osebi.
- Po rezultatih glasovanja sledi stran s praktičnimi nasveti, kako preprečiti spletno nasilje ali ravnati v tem primeru. Tudi to preberite naglas ter preverite pri učencih, če so razumeli in če bi radi kaj dodali.
- **Sledijo še druge dileme.** Za vsako si vzemite od 7 do 10 minut.

3. Vloge in igra

Namen aktivnosti Vloge in igra je mladim omogočiti, da doživijo vlogo žrtve, povzročitelja ali priče v situaciji deljenja golih slik brez soglasja.

Vaša vloga moderatorja je razložiti in nadzorovati postopek ter nato voditi skupinsko razpravo. Zagotovite, da se ves čas spoštuje varno okolje, ter s postavljanjem vprašanj ugotovite, kako so učenci doživljali svoje vloge in ali so razumeli, kako lahko ravnajo v podobni situaciji.

→ V poglavju 3.3 Spletno orodje CYBERSAFE so navodila za dostop do spletnega orodja. V orodju izberite *Vloge in igra* ter sledite navodilom na zaslonu.

- Učenci igrajo vloge v majhnih skupinah po trije. Uporabljajo en mobilni telefon, ki si ga podajajo med seboj. Dodeljene jim bodo vloge žrtve, povzročitelja in priče, ki jih igrajo tako, da s telefona berejo besedilo, dodeljeno njihovi vlogi.
  Aktivnost Vloge in igra je najučinkovitejša, če skupine 3 igralcev lahko zapustijo učilnico in svoje vloge odigrajo sami in nemoteno. Če pa kot moderator menite, da to ne omogoča zadostnega nadzora, ki ga vaši učenci potrebujejo in/ali je to v nasprotju z vašimi šolskimi politikami, lahko celotna skupina ostane v učilnici. V tem primeru, zagotovite, da je dovolj prostora, da lahko vse skupine igrajo vloge in je med njimi dovolj fizične razdalje.
- Po igri se vrnejo na svoje sedeže ter svoje izkušnje in opažanja delijo v skupinski razpravi.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Moderiranje skupinskih razprav

Spletno orodje nudi veliko informacij, ki jih lahko uporabite v razpravah pri aktivnostih *Glasovanje in razprava* ter *Vloge in igra*. Če potrebujete dodatne informacije, se lahko obrnete na prvi del tega priročnika, predvsem na naslednji poglavji:

→*2.2 Vzroki in posledice spletnega nasilja nad dekleti* – za razpravo o tem, **zakaj mladi sodelujejo** pri deljenju slik brez soglasja ter kako lahko to vpliva na **čustva** in kakšne **posledice** ima za vse vključene.
→*2.3 Izobraževanje o varnem in odgovornem spletnem vedenju* – preberite besedilo o **prelaganju krivde na žrtev** in naslovite to temo, če/ko se pojavi med učenci na delavnici.

Uporabite lahko tudi spodnja vprašanja:

Bi imel/a drugačno mnenje, če bi bil žrtev fant? – za naslavljanje in razbijanje stereotipov
Bi tvoj dober prijatelj res zahteval, da z njim deliš gole slike nekoga drugega brez dovoljenja/soglasja osebe na sliki? – za naslavljanje in razpravo o problemu pritiska vrstnikov
Zakaj se po tvojem mnenju spletnega nasilja velikokrat ne prijavi? – za naslavljanje in razpravo o morebitnih zadržkih glede prijave
Ali veš, kako prijaviti sliko na Instagramu, Vibru in drugih platformah? – učencem lahko predlagate, naj na svojih telefonih pogledajo, kako se odstranijo slike z družbenih omrežij
Kako bi pokazal/a podporo prijatelju/ici, ki se mu/ji je zgodilo, da so delili njegovo/njeno golo sliko na spletu? – za spodbujanje zagovarjanja in podpiranja žrtve ter iskanja pomoči
Kako bi se v tej situaciji počutil/a v vlogi žrtve, povzročitelja ali priče? – za spodbujanje razumevanja in empatije za vključene osebe

4. Zaključek

- Čas za zaključni pogovor in povzetek.
- Poudarite, kam se učenci lahko obrnejo glede nadaljnjih nasvetov in podpore. V dneh in tednih po delavnici jih večkrat spomnite na podporo, ki jim je na voljo.
- Priporočljivo je, da imajo učenci po delavnici na voljo nekaj časa, da se lahko razbremenijo in predelajo teme, o katerih so razpravljali.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Druga delavnica: Izkoriščanje, prisila in grožnje

Ta delavnica se osredotoča na izkoriščanje, prisilo in grožnje, ki sestavljajo eno od štirih glavnih oblik spletnega nasilja, ki jih obravnava projekt CYBERSAFE. Učenci se bodo naučili, kako prepoznati, razumeti in preprečiti to obliko spletnega nasilja ter kako ravnati, ko do nje pride. Situacija vključuje tri vloge: potencialno žrtev, povzročitelja in pričo.

Priprava na delavnico

- Seznanite se s temo, preberite Priročnik za moderatorje delavnic (***Prvi del***) in ta ***načrt za delavnico***.
- Poskrbite, da ste seznanjeni s politikami šole glede varnosti, zaščite otrok in prijave primerov, kar vam bo omogočilo ustrezno ukrepanje.
- Poskrbite, da dobro poznate tudi druge možnosti prijave za mladostnike, kot so državne ali lokalne telefonske številke za pomoč ali (anonimno) prijavo in podporne organizacije.
- Pred in po delavnici vsem učencem razložite, kam se lahko obrnejo za dodatne nasvete in podporo. V dneh in tednih po delavnici jih večkrat spomnite na možnosti podpore, ki so jim na voljo.

Orodja

Interaktivna ali pametna tabla, pametni telefoni (eden za vsakega učenca), spletno orodje CYBERSAFE, brezžični internetni dostop.

Brez internetne povezave ali če uporaba telefonov v učilnici ni dovoljena, spletnega orodja CYBERSAFE ni mogoče uporabiti, vendar delavnico lahko izvedete tudi brez internetne povezave. Navodila so na voljo v Prilogi 1. Delavnica brez internetne povezave.

Struktura delavnice

Aktivnost	Vsebina	Trajanje
1. Uvod	Uvod v temo Osnovna pravila	15 min
2. Glasovanje in razprava	Glasovanje in razprava v skupini Skupna razprava o vsaki dilemi	40 min
3. Vloge in igra	Vloge in igra v majhnih skupinah Skupna razprava ob zaključku	20 min
4. Zaključek	Možnosti pomoči, podpore in prijave	15 min
	Skupni čas:	**90 min**

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

1. Uvod v temo

- Vzpostavite varno okolje in postavite osnovna pravila. → Glej poglavje *3.4 Vzpostavitev varnega okolja*
- Razložite učencem, kakšne možnosti podpore in prijave so na voljo ter kako bodo obravnavana morebitna razkritja osebnih izkušenj med ali po delavnici. → Glej poglavje *3.5 Varnost in zaščita*
- Na kratko predstavite temo delavnice. → Uporabite spodnje informacije[12]

O spletnem **izkoriščanju, prisili in grožnjah** govorimo, ko nekdo na spletu dobiva grožnje spolne narave, ga silijo k spolnemu vedenju (na spletu) ali ga na spletu izsiljujejo s spolno vsebino.

Osebo se zavaja, z njo manipulira ali jo prisili v spolna dejanja, pri katerih prostovoljno ne bi sodelovala, v zameno za denar, darila, status, izraze naklonjenosti ali ljubezni in podobno ali zaradi občutkov krivde, sramu ali strahu.

Ta vrsta spletnega nasilja lahko vključuje različne oblike vedenja, kot so:

- Spletno trpinčenje ali prisila osebe, da deli svoje slike spolne narave ali sodeluje v spolnem vedenju (na spletu ali v živo)
- Prisila ali izsiljevanje osebe prek groženj z objavo njenih slik, posnetkov spolne narave (angl. *sextortion*)
- Spletne grožnje spolne narave (npr. grožnje s posilstvom)
- Nagovarjanje drugih na spletu k spolnemu nasilju
- Nagovarjanje osebe k sodelovanju pri spolnem vedenju in nato deljenje dokazov o tem

Spletno izkoriščanje, prisila in grožnje so pogosto del (spolnega) nasilja, ki se dogaja tudi v živo (glej tudi Spletno in nespletno nasilje, str. 11) ter imajo lahko hude fizične in čustvene posledice. Prav tako pa lahko izjemno škodljivo vplivajo tudi na posameznikovo družabno življenje.

Tipična situacija: *Dekle spozna fanta prek spletnega klepeta. Na začetku je zabavno, daje ji komplimente in pridobi njeno zaupanje (to je navezovanje stikov za spolne namene, angl. grooming). Dekle mu nato pošlje svoje gole slike. On od nje naprej zahteva, naj mu prek spletne kamere prikaže spolno vedenje (npr. samozadovoljevanje). Grozi ji, da bo v nasprotnem primeru objavil njene gole slike na spletu.*

Žrtve (ali povzročitelji) te oblike spletnega nasilja so lahko tako dekleta kot fantje, vendar so dekleta izpostavljena večjemu tveganju. Dekleta se največkrat izsiljuje za spolno eksplicitne vsebine ali spolne usluge, medtem ko se fante prek spleta pogosteje nagovarja k spolnemu vedenju pred spletno kamero ter nato s temi posnetki izsiljuje za denar. V obeh primerih je povzročitelj lahko tudi odrasla oseba.

---

[12]Informacije so povzete po:
Projekt deSHAME (2017) *Young people's experiences of online sexual harassment. A cross-country report from Project deSHAME*', str. 13: https://www.childnet.com/ufiles/Project_deSHAME_Dec_2017_Report.pdf
NSPCC Website – Child sexual exploitation: https://www.nspcc.org.uk/what-is-child-abuse/types-of-abuse/child-sexual-exploitation/
Europol (2017) *Online sexual coercion and extortion as a form of crime affecting children*: file:///C:/Users/sarah/Downloads/online_sexual_coercion_and_extortion_as_a_form_of_crime_affecting_children.pdf

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Manipulacija

Žrtev se morda niti ne zaveda, da jo povzročitelj izkorišča ali sili v dejanja spolne narave, ker mu jo je že uspelo prepričati, da je to nekaj običajnega ali da sta v romantičnem razmerju. Če je žrtev sodelovala pri spolnih dejanjih, lahko zaradi tega misli, da je imela nad njimi nadzor in da jih je storila prostovoljno. Posledično lahko za spletno nasilje **krivi sebe**.

Povzročitelj lahko z žrtvijo manipulira s stavki, kot so:

- *»Če bi me imela res rada, bi z mano delila svoje gole slike.«*
- *»Ne obleci si tega, vsi bodo mislili, da si videti kot cipa.«*
- *»Če tega ne boš naredila, bom povedal tvojim staršem, da si pila alkohol.«*
- *»Če boš šla na policijo, te bodo ločili od tvoje družine.«*
- *»To je normalno, vsi to počnejo.«*
- *»Če me boš blokirala, bom delil tvoj posnetek z vsemi tvojimi prijatelji in družino.«*

Pomembno je, da kot moderator učencem razložite, kaj je manipulacija in kako učinkuje, tako da jo bodo znali **prepoznati**. Poudarite tudi, da ne glede na njena dejanja, žrtev tega ni storila po svoji lastni volji, zato **to ni njena krivda**.

2. Glasovanje in razprava

Namen aktivnosti Glasovanje in razprava je pogovor o primeru izkoriščanja, prisile in groženj, ki je vzet iz resničnega življenja. Učencem omogoča, da anonimno izrazijo svoja mnenja ter da se vključijo v skupinsko razpravo na neoseben in varen način. Obenem prejmejo tudi praktične informacije o tem, kako prepoznati, razumeti in preprečiti to obliko spletnega nasilja ter kako ravnati, če se zgodi.

Vaša vloga moderatorja je upravljanje s spletnim orodjem ter pomoč pri glasovanju in vodenje skupinske razprave. Zagotovite, da se ves čas spoštuje varno okolje, in s postavljanjem vprašanj preverite, ali so učenci dobro razumeli prejete informacije.

→ V poglavju 3.3 Spletno orodje CYBERSAFE so navodila za dostop do spletnega orodja. V orodju izberite *Glasovanje in razprava* ter sledite navodilom na zaslonu.

- Aktivnost *Glasovanje in razprava* se začne s primerom spletnega nasilja iz resničnega življenja. Naglas preberite besedilo na zaslonu.
- **Prva dilema:** Nato je predstavljena prva dilema, ki jo ravno tako preberite naglas. Učenci glasujejo glede dilem anonimno na svojih telefonih. Rezultati glasovanja bodo vidni na naslednji strani.
- Na podlagi rezultatov glasovanja začnite kratko skupinsko razpravo. Učencev ne sprašujte, kako so glasovali! Svoje mnenje lahko izrazijo anonimno in tudi med razpravo lahko govorijo na splošno ali v tretji osebi.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

- Po rezultatih glasovanja sledi stran s praktičnimi nasveti, kako preprečiti spletno nasilje ali ravnati v tem primeru. Tudi to preberite naglas ter preverite pri učencih, če so razumeli in če bi radi kaj dodali.
- **Sledijo še druge dileme.** Za vsako si vzemite od 7 do 10 minut.

3. Vloge in igra

Namen aktivnosti Vloge in igra je mladim omogočiti, da doživijo vlogo žrtve, povzročitelja ali priče v situaciji izkoriščanja, prisile in groženj.

Vaša vloga moderatorja je razložiti in nadzorovati postopek ter nato voditi skupinsko razpravo. Zagotovite, da se ves čas spoštuje varno okolje, ter s postavljanjem vprašanj ugotovite, kako so učenci doživljali svoje vloge in ali so razumeli, kako lahko ravnajo v podobni situaciji.

→ V poglavju 3.3 Spletno orodje CYBERSAFE so navodila za dostop do spletnega orodja. V orodju izberite *Vloge in igra* ter sledite navodilom na zaslonu.

- Učenci igrajo vloge v majhnih skupinah po trije. Uporabljajo en mobilni telefon, ki si ga podajajo med seboj. Dodeljene jim bodo vloge žrtve, povzročitelja in priče, ki jih igrajo tako, da berejo besedilo na telefonu, dodeljeno njihovi vlogi.
  Aktivnost Vloge in igra je najučinkovitejša, če skupine 3 igralcev lahko zapustijo učilnico in svoje vloge odigrajo sami in nemoteno. Če pa kot moderator menite, da to ne omogoča zadostnega nadzora, ki ga vaši učenci potrebujejo in/ali je to v nasprotju z vašimi šolskimi politikami, lahko celotna skupina ostane v učilnici. V tem primeru, zagotovite, da je dovolj prostora, da lahko vse skupine igrajo vloge in je med njimi dovolj fizične razdalje.
- Po igri se vrnejo na svoje sedeže ter svoje izkušnje in opažanja delijo v skupinski razpravi.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Moderiranje skupinskih razprav

Spletno orodje nudi veliko informacij, ki jih lahko uporabite v razpravah pri aktivnostih *Glasovanje in razprava* ter *Vloge in igra*. Če potrebujete dodatne informacije, se lahko obrnete na prvi del tega priročnika, predvsem na naslednji poglavji:

→*2.2 Vzroki in posledice spletnega nasilja nad dekleti* – za razpravo o tem, **zakaj mladi sodelujejo** pri izkoriščanju, prisili in grožnjah ter kako lahko to vpliva na **čustva** in kakšne **posledice** ima za vse vključene.
→*2.3 Izobraževanje o varnem in odgovornem spletnem vedenju* – preberite besedilo o **prelaganju krivde na žrtev** in naslovite to temo, če/ko se pojavi med učenci na delavnici.

Uporabite lahko tudi spodnja vprašanja:

Bi imel/a drugačno mnenje, če bi bil žrtev fant? – za naslavljanje in razbijanje stereotipov ter spreminjanje mnenj o prelaganju krivde na žrtev
Zakaj se po tvojem mnenju izkoriščanja, prisile in groženj velikokrat ne prijavi? – za razpravo o morebitnih zadržkih glede prijave
Kako bi blokiral/a osebo na Instagramu, Vibru in drugih platformah, ki jih uporabljaš? Kako bi preprečil/a neznancem, da vzpostavijo stik s teboj? – učencem lahko predlagate, naj to pogledajo na svojih telefonih
Kako bi pokazal/a podporo prijatelju/ici, ki je žrtev izkoriščanja ali prisile na spletu? – za spodbujanje zagovarjanja in podpiranja žrtve ter iskanja pomoči
Kaj bi lahko naredil/a, če bi bil/a v vlogi žrtve, da bi prekinil/a to situacijo? – odgovori so lahko: prekinitev stikov s to osebo, pogovor z zaupanja vredno odraslo osebo ali prijateljem, prijava na policiji ali telefonski številki za pomoč v stiski

4. Zaključek

- Čas za zaključni pogovor in povzetek.
- Poudarite, kam se učenci lahko obrnejo glede nadaljnjih nasvetov in podpore. V dneh in tednih po delavnici jih večkrat spomnite na podporo, ki jim je na voljo.
- Priporočljivo je, da imajo učenci po delavnici na voljo nekaj časa, da se lahko razbremenijo in predelajo teme, o katerih so razpravljali.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Tretja delavnica: Seksistično trolanje

Ta delavnica se osredotoča na seksistično trolanje, ki je ena od štirih glavnih oblik spletnega nasilja, ki jih obravnava projekt CYBERSAFE. Učenci se bodo naučili, kako prepoznati, razumeti in preprečiti to obliko spletnega nasilja ter kako ravnati, ko do nje pride. Situacija vključuje tri vloge: (potencialno) žrtev, povzročitelja in pričo.

Priprava na delavnico

- Seznanite se s temo, preberite Priročnik za moderatorje delavnic (***Prvi del***) in ta ***načrt za delavnico***.
- Poskrbite, da ste seznanjeni s politikami šole glede varnosti, zaščite otrok in prijave primerov, kar vam bo omogočilo ustrezno ukrepanje.
- Poskrbite, da dobro poznate tudi druge možnosti prijave za mladostnike, kot so državne ali lokalne telefonske številke za pomoč ali (anonimno) prijavo in podporne organizacije.
- Pred in po delavnici vsem učencem razložite, kam se lahko obrnejo za dodatne nasvete in podporo. V dneh in tednih po delavnici jih večkrat spomnite na možnosti podpore, ki so jim na voljo.

Orodja

Interaktivna ali pametna tabla, pametni telefoni (eden za vsakega učenca), spletno orodje CYBERSAFE, brezžični internetni dostop.

Brez internetne povezave ali če uporaba telefonov v učilnici ni dovoljena, spletnega orodja CYBERSAFE ni mogoče uporabiti, vendar delavnico lahko izvedete tudi brez internetne povezave. Navodila so na voljo v Prilogi 1. Delavnica brez internetne povezave.

Struktura delavnice

Aktivnost	Vsebina	Trajanje
1. Uvod	Uvod v temo Osnovna pravila	15 min
2. Glasovanje in razprava	Glasovanje in razprava v skupini Skupna razprava o vsaki dilemi	40 min
3. Vloge in igra	Vloge in igra v majhnih skupinah Skupna razprava ob zaključku	20 min
4. Zaključek	Možnosti pomoči, podpore in prijave	15 min
	Skupni čas:	**90 min**

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

1. Uvod v temo

- Vzpostavite varno okolje in postavite osnovna pravila. → Glej poglavje *3.4 Vzpostavitev varnega okolja*
- Razložite učencem, kakšne možnosti podpore in prijave so na voljo ter kako bodo obravnavana morebitna razkritja osebnih izkušenj med ali po delavnici. → Glej poglavje *3.5 Varnost in zaščita*
- Na kratko predstavite temo delavnice. → Uporabite spodnje informacije[13]

O spletnem **seksističnem trolanju** govorimo, ko nekdo postane tarča napadov ter sistematične izključitve iz skupine z uporabo vsebine spolne narave, ki osebo ponižuje, prizadene ali diskriminira.

Ta vrsta spletnega nasilja lahko vključuje različne oblike vedenja, kot so:

- Obrekovanje, govorice ali laži o spolnem vedenju osebe, objavljene na spletu Napadalni ali diskriminatorni komentarji spolne narave in žaljenje osebe na spletu
- Lažno predstavljanje za nekoga in škodovanje ugledu te osebe z objavljanjem spolnih vsebin ali spolnim nadlegovanjem drugih ljudi (npr. z lažnimi profili)
- Deljenje osebnih informacij osebe, kot so kontaktni podatki, na spletu brez njenega dovoljenja z namenom spodbujanja množičnega spolnega nadlegovanja te osebe (e-blatenje, angl. doxing)
- Trpinčenje zaradi dejanskega ali domnevnega spola in/ali spolne usmerjenosti
- Telesno sramotenje
- Javno razkritje spolne usmerjenosti ali spolne identitete druge osebe na spletu brez njenega soglasja

Spletno (seksistično) trolanje pogosto poteka hkrati s trpinčenjem v živo (glej tudi Spletno in nespletno nasilje, str. 11). Anonimnost na internetu lahko zmanjša zadržke in posledično pripelje do bolj žaljivih komentarjev in hujših oblik trpinčenja.

Tipična situacija: *Fant na družbenem omrežju objavi predelano sliko dekleta, skupaj z njeno telefonsko številko in komentarjem: »Če hočeš seks, me pokliči.« Dekle prejme več telefonskih klicev od neznanih ljudi. Mnogi od njenih sošolcev všečkajo in delijo njeno sliko, nekateri objavljajo tudi poniževalne komentarje, jo zmerjajo s »cipo« ali »kurbo«. Začnejo jo trpinčiti tudi v šoli.*

Žrtve (ali povzročitelji) te oblike spletnega nasilja so lahko tako dekleta kot fantje, vendar se praviloma to večkrat zgodi dekletom, ki se jih običajno tudi sodi ostreje kot fante.

[13]Informacije so povzete po:
Projekt deSHAME (2017) *Young people's experiences of online sexual harassment. A cross-country report from Project deSHAME*', str. 13: https://www.childnet.com/ufiles/Project_deSHAME_Dec_2017_Report.pdf

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Spolno sramotenje in stereotipi

Spolno sramotenje bi lahko definirali kot **napad ali stigmatizacijo žensk in deklet zaradi vedenja, ki se ga sodi kot promiskuitetnega ali spolno izzivalnega**. Gre za obliko prelaganja krivde na žrtev (glej tudi Prelaganje krivde na žrtev, str. 14), ki pogosto spremlja primere seksističnega trolanja.

Spolno sramotenje temelji na seksističnih in **stereotipnih pogledih na spolne vloge**, ki so globoko zakoreninjeni v strukturnih odnosih neenakosti med ženskami in moškimi. Na primer, fante se običajno občuduje in hvali, če so spolno aktivni ter imajo več spolnih partnerjev, medtem ko se dekleta za isto vedenje obsoja in trpinči.

Drugi primeri spolnega sramotenja ali dvojnih meril glede spolnosti so:

- *»Če dekle objavi svojo sliko na spletu, lahko pričakuje, da jo bodo obsojali.«*
- *»To si je zaslužila.«*
- *»Sama se je slikala, torej je to njena krivda.«*
- *»Lahko bi bila bolj pametna.«*
- *»Videti je zelo privlačna, dam ji 10 točk.«*

Tako fantje kot dekleta običajno sodijo dekleta, ki so žrtve spolnega nasilja na spletu, ostreje kot fante.

➔ *Učenci imajo morda nezavedne predsodke ali stereotipna prepričanja, zlasti ko gre za ženski spol. Pomembno je, da jih kot moderator na delavnici prepoznate in naslovite. Podprite učence pri izpodbijanju teh pogledov.*

2. Glasovanje in razprava

Namen aktivnosti Glasovanje in razprava je pogovor o primeru seksističnega trolanja, ki je vzet iz resničnega življenja. Učencem omogoči, da anonimno izrazijo svoja mnenja ter da se vključijo v skupinsko razpravo na neoseben in varen način. Obenem prejmejo tudi praktične informacije o tem, kako prepoznati, razumeti in preprečiti to obliko spletnega nasilja ter kako ravnati, če se zgodi.

Vaša vloga moderatorja je upravljanje s spletnim orodjem ter pomoč pri glasovanju in vodenje skupinske razprave. Zagotovite, da se ves čas spoštuje varno okolje, in s postavljanjem vprašanj preverite, ali so učenci dobro razumeli prejete informacije.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

→ V poglavju 3.3 Spletno orodje CYBERSAFE so navodila za dostop do spletnega orodja. V orodju izberite *Glasovanje in razprava* ter sledite navodilom na zaslonu.

- Aktivnost *Glasovanje in razprava* se začne s primerom spletnega nasilja iz resničnega življenja. Naglas preberite besedilo na zaslonu.
- **Prva dilema:** Nato je predstavljena prva dilema, ki jo ravno tako preberite naglas. Učenci glasujejo glede dilem anonimno na svojih telefonih. Rezultati glasovanja bodo vidni na naslednji strani.
- Na podlagi rezultatov glasovanja začnite kratko skupinsko razpravo. Učencev ne sprašujte, kako so glasovali! Svoje mnenje lahko izrazijo anonimno in tudi med razpravo lahko govorijo na splošno ali v tretji osebi.
- Po rezultatih glasovanja sledi stran s praktičnimi nasveti, kako preprečiti spletno nasilje ali ravnati v tem primeru. Tudi to preberite naglas ter preverite pri učencih, če so razumeli in če bi radi kaj dodali.
- **Sledijo še druge dileme.** Za vsako si vzemite od 7 do 10 minut.

3. Vloge in igra

Namen aktivnosti Vloge in igra je mladim omogočiti, da doživijo vlogo žrtve, povzročitelja ali priče v situaciji seksističnega trolanja.

Vaša vloga moderatorja je razložiti in nadzorovati postopek ter nato voditi skupinsko razpravo. Zagotovite, da se ves čas spoštuje varno okolje, ter s postavljanjem vprašanj ugotovite, kako so učenci doživljali svoje vloge in ali so razumeli, kako lahko ravnajo v podobni situaciji.

→ V poglavju 3.3 Spletno orodje CYBERSAFE so navodila za dostop do spletnega orodja. V orodju izberite *Vloge in igra* ter sledite navodilom na zaslonu.

- Učenci igrajo vloge v majhnih skupinah po trije. Uporabljajo en mobilni telefon, ki si ga podajajo med seboj. Dodeljene jim bodo vloge žrtve, povzročitelja in priče, ki jih igrajo tako, da berejo besedilo na telefonu, dodeljeno njihovi vlogi.
  Aktivnost Vloge in igra je najučinkovitejša, če skupine 3 igralcev lahko zapustijo učilnico in svoje vloge odigrajo sami in nemoteno. Če pa kot moderator menite, da to ne omogoča zadostnega nadzora, ki ga vaši učenci potrebujejo in/ali je to v nasprotju z vašimi šolskimi politikami, lahko celotna skupina ostane v učilnici. V tem primeru, zagotovite, da je dovolj prostora, da lahko vse skupine igrajo vloge in je med njimi dovolj fizične razdalje.
- Po igri se vrnejo na svoje sedeže ter svoje izkušnje in opažanja delijo v skupinski razpravi.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Moderiranje skupinskih razprav

Spletno orodje nudi veliko informacij, ki jih lahko uporabite v razpravah pri aktivnostih *Glasovanje in razprava* ter *Vloge in igra*. Če potrebujete dodatne informacije, se lahko obrnete na prvi del tega priročnika, predvsem na naslednji poglavji:

→*2.2 Vzroki in posledice spletnega nasilja nad dekleti* – za razpravo o tem, **zakaj mladi sodelujejo** pri seksističnem trolanju ter kako lahko to vpliva na **čustva** in kakšne **posledice** ima za vse vključene.
→*2.3 Izobraževanje o varnem in odgovornem spletnem vedenju* – preberite besedilo o **prelaganju krivde na žrtev** in naslovite to temo, če/ko se pojavi med učenci na delavnici.

Uporabite lahko tudi spodnja vprašanja:

Bi imel/a drugačno mnenje, če bi bil žrtev fant? – za naslavljanje in razbijanje stereotipov ter spreminjanje mnenj o prelaganju krivde na žrtev
Zakaj se po tvojem mnenju seksističnega trolanja velikokrat ne prijavi? – za razpravo o morebitnih zadržkih glede prijave
Kako bi blokiral/a in prijavil/a osebo, ki te žali na Instagramu, Vibru in drugih platformah, ki jih uporabljaš? – učencem lahko predlagate, naj to pogledajo na svojih telefonih
Kako bi pokazal/a podporo prijatelju/ici, ki je žrtev seksističnega trolanja? – za spodbujanje zagovarjanja in podpiranja žrtve ter iskanja pomoči
Kaj lahko narediš, če si žrtev seksističnega trolanja na spletu? – odgovori so lahko: prijava povzročitelja in/ali slik administratorjem družbenega omrežja, zbiranje dokazov, pogovor z zaupanja vredno odraslo osebo ali prijateljem, prijava na policiji ali telefonski številki za pomoč v stiski

4. Zaključek

- Čas za zaključni pogovor in povzetek.
- Poudarite, kam se učenci lahko obrnejo glede nadaljnjih nasvetov in podpore. V dneh in tednih po delavnici jih večkrat spomnite na podporo, ki jim je na voljo.
- Priporočljivo je, da imajo učenci po delavnici na voljo nekaj časa, da se lahko razbremenijo in predelajo teme, o katerih so razpravljali.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Četrta delavnica: Spolno nadlegovanje

Ta delavnica se osredotoča na spolno nadlegovanje, ki je ena od štirih glavnih oblik spletnega nasilja, ki jih obravnava projekt CYBERSAFE. Učenci se bodo naučili, kako prepoznati, razumeti in preprečiti to obliko spletnega nasilja ter kako ravnati, ko do tega pride. Situacija vključuje tri vloge: potencialno žrtev, povzročitelja in pričo.

Priprava na delavnico

- Seznanite se s temo, preberite Priročnik za moderatorje delavnic (***Prvi del***) in ta ***načrt za delavnico***.
- Poskrbite, da ste seznanjeni s politikami šole glede varnosti, zaščite otrok in prijave primerov, kar vam bo omogočilo ustrezno ukrepanje.
- Poskrbite, da dobro poznate tudi druge možnosti prijave za mladostnike, kot so državne ali lokalne telefonske številke za pomoč ali (anonimno) prijavo in podporne organizacije.
- Pred in po delavnici vsem učencem razložite, kam se lahko obrnejo za dodatne nasvete in podporo. V dneh in tednih po delavnici jih večkrat spomnite na možnosti podpore, ki so jim na voljo.

Orodja

Interaktivna ali pametna tabla, pametni telefoni (eden za vsakega učenca), spletno orodje CYBERSAFE, brezžični internetni dostop.

Brez internetne povezave ali če uporaba telefonov v učilnici ni dovoljena, spletnega orodja CYBERSAFE ni mogoče uporabiti, vendar delavnico lahko izvedete tudi brez internetne povezave. Navodila so na voljo v Prilogi 1. Delavnica brez internetne povezave.

Struktura delavnice

Aktivnost	Vsebina	Trajanje
1. Uvod	Uvod v temo Osnovna pravila	15 min
2. Glasovanje in razprava	Glasovanje in razprava v skupini Skupna razprava o vsaki dilemi	40 min
3. Vloge in igra	Vloge in igra v majhnih skupinah Skupna razprava ob zaključku	20 min
4. Zaključek	Možnosti pomoči, podpore in prijave	15 min
	Skupni čas:	**90 min**

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

1. Uvod v temo

- Vzpostavite varno okolje in postavite osnovna pravila. → Glej poglavje *3.4 Vzpostavitev varnega okolja*
- Razložite učencem, kakšne možnosti podpore in prijave so na voljo ter kako bodo obravnavana morebitna razkritja osebnih izkušenj med ali po delavnici. → Glej poglavje *3.5 Varnost in zaščita*
- Na kratko predstavite temo delavnice. → Uporabite spodnje informacije[14]

Spolno nadlegovanje na spletu je prejemanje neželenih nagovarjanj, namigovanj, komentarjev in vsebin spolne narave prek interneta.

Ta vrsta spletnega nasilja lahko vključuje različne oblike vedenja, kot so:

- Komentarji spolne narave (npr. pripombe k slikam)
- Viralne akcije spolne narave, ki silijo ljudi k sodelovanju
- Pošiljanje spolnih vsebin (slik, posnetkov, emotikonov ali sporočil) osebi brez njene privolitve
- Neželeno spolno nagovarjanje ali prigovarjanje k spolnim uslugam
- Šale spolne narave
- Ocenjevanje videza ali (domnevne) spolne aktivnosti vrstnikov
- Predelava slik druge osebe v gole slike ali slike spolne narave

Tipična situacija: *Dekle objavi (normalno) sliko same sebe na družbenem omrežju, ki jo drugi anonimno komentirajo z nespodobnimi pripombami in komentarji spolne narave. Nasilje se stopnjuje tako, da slike predelajo v slike spolne narave in jih nato objavijo na spletu.*

Računi družbenih omrežij mladih ljudi so velikokrat dostopni vsem, zato si jih drugi lahko zelo enostavno ogledujejo ter komentirajo in naprej delijo njihove slike. To je mogoče na preprost način narediti tudi anonimno, pri čemer lahko nekateri ljudje izgubijo svoje zadržke ter začnejo objavljati vedno bolj nesramne in poniževalne komentarje.

Žrtve (ali povzročitelji) te oblike spletnega nasilja so lahko tako dekleta kot fantje, vendar se praviloma to večkrat zgodi dekletom. Dekleta se običajno tudi sodi ostreje kot fante in te izkušnje imajo na njih in njihov ugled dolgotrajnejši vpliv kot pri fantih.

[14]Informacije so povzete po:
Projekt deSHAME (2017) *Young people's experiences of online sexual harassment. A cross-country report from Project deSHAME*', str. 13: https://www.childnet.com/ufiles/Project_deSHAME_Dec_2017_Report.pdf

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Spolno sramotenje in stereotipi

Spolno sramotenje bi lahko definirali kot **napad ali stigmatizacijo žensk in deklet zaradi vedenja, ki se ga sodi kot promiskuitetnega ali spolno izzivalnega**. Gre za obliko prelaganja krivde na žrtev (glej tudi Prelaganje krivde na žrtev, str. 14), ki pogosto spremlja primere seksističnega trolanja.

Spolno sramotenje temelji na seksističnih in **stereotipnih pogledih na spolne vloge**, ki so globoko zakoreninjeni v strukturnih odnosih neenakosti med ženskami in moškimi. Na primer, fante se običajno občuduje in hvali, če so spolno aktivni ter imajo več spolnih partnerjev, medtem ko se dekleta za isto vedenje obsoja in trpinči.

Drugi primeri spolnega sramotenja ali dvojnih meril glede spolnosti so:

- *»Če dekle objavi svojo sliko na spletu, lahko pričakuje, da jo bodo obsojali.«*
- *»To si je zaslužila.«*
- *»Sama se je slikala, torej je njena krivda.«*
- *»Morala bi biti bolj pametna.«*
- *»Videti je zelo privlačna, dam ji 10 točk.«*

Tako fantje kot dekleta običajno sodijo dekleta, ki so žrtve spolnega nasilja na spletu, ostreje kot fante.

➔ *Učenci imajo morda nezavedne predsodke ali delajo zaključke na podlagi stereotipov, zlasti ko gre za ženski spol. Pomembno je, da jih kot moderator prepoznate in naslovite na delavnici. Podprite učence pri izpodbijanju teh pogledov.*

2. Glasovanje in razprava

Namen aktivnosti Glasovanje in razprava je pogovor o primeru spolnega nadlegovanja, ki je vzet iz resničnega življenja. Učencem omogoča, da anonimno izrazijo svoja mnenja ter da se vključijo v skupinsko razpravo na neoseben in varen način. Obenem prejmejo tudi praktične informacije o tem, kako prepoznati, razumeti in preprečiti to obliko spletnega nasilja ter kako ravnati, če se zgodi.

Vaša vloga moderatorja je upravljanje s spletnim orodjem ter pomoč pri glasovanju in vodenje skupinske razprave. Zagotovite, da se ves čas spoštuje varno okolje, in s postavljanjem vprašanj preverite, ali so učenci dobro razumeli prejete informacije.

→ V poglavju 3.3 Spletno orodje CYBERSAFE so navodila za dostop do spletnega orodja. V orodju izberite *Glasovanje in razprava* ter sledite navodilom na zaslonu.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

- Aktivnost *Glasovanje in razprava* se začne s primerom spletnega nasilja iz resničnega življenja. Naglas preberite besedilo na zaslonu.
- **Prva dilema:** Nato je predstavljena prva dilema, ki jo ravno tako preberite naglas. Učenci glasujejo glede dilem anonimno na svojih telefonih. Rezultati glasovanja bodo vidni na naslednji strani.
- Na podlagi rezultatov glasovanja začnite kratko skupinsko razpravo. Učencev ne sprašujte, kako so glasovali! Svoje mnenje lahko izrazijo anonimno in tudi med razpravo lahko govorijo na splošno ali v tretji osebi.
- Po rezultatih glasovanja sledi stran s praktičnimi nasveti, kako preprečiti spletno nasilje ali ravnati v tem primeru. Tudi to preberite naglas ter preverite pri učencih, če so razumeli in če bi radi kaj dodali.
- Na podoben način **sledijo še druge dileme** z glasovanjem in razpravo.

3. Vloge in igra

Namen aktivnosti Vloge in igra je mladim omogočiti, da doživijo vlogo žrtve, povzročitelja ali priče v situaciji spolnega nadlegovanja.

Vaša vloga moderatorja je razložiti in nadzorovati postopek ter nato voditi skupinsko razpravo. Zagotovite, da se ves čas spoštuje varno okolje, ter s postavljanjem vprašanj ugotovite, kako so učenci doživljali svoje vloge in ali so razumeli, kako lahko ravnajo v podobni situaciji.

→ V poglavju 3.3 Spletno orodje CYBERSAFE so navodila za dostop do spletnega orodja. V orodju izberite *Vloge in igra* ter sledite navodilom na zaslonu.

- Učenci igrajo vloge v majhnih skupinah po trije. Uporabljajo en mobilni telefon, ki si ga podajajo med seboj. Dodeljene jim bodo vloge žrtve, povzročitelja in priče, ki jih igrajo tako, da berejo besedilo na telefonu, dodeljeno njihovi vlogi.
- *Aktivnost Vloge in igra je najučinkovitejša, če skupine 3 igralcev lahko zapustijo učilnico in svoje vloge odigrajo sami in nemoteno. Če pa kot moderator menite, da to ne omogoča zadostnega nadzora, ki ga vaši učenci potrebujejo in/ali je to v nasprotju z vašimi šolskimi politikami, lahko celotna skupina ostane v učilnici. V tem primeru, zagotovite, da je dovolj prostora, da lahko vse skupine igrajo vloge in je med njimi dovolj fizične razdalje.*
- Po igri se vrnejo na svoje sedeže ter svoje izkušnje in opažanja delijo v skupinski razpravi.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Moderiranje skupinskih razprav

Spletno orodje nudi veliko informacij, ki jih lahko uporabite v razpravah pri aktivnostih *Glasovanje in razprava* ter *Vloge in igra*. Če potrebujete dodatne informacije, se lahko obrnete na prvi del tega priročnika, predvsem na naslednji poglavji:

→*2.2 Vzroki in posledice spletnega nasilja nad dekleti* – za razpravo o tem, **zakaj mladi sodelujejo** pri spolnem nadlegovanju ter kako lahko to vpliva na **čustva** in kakšne **posledice** ima za vse vključene.
→*2.3 Izobraževanje o varnem in odgovornem spletnem vedenju* – preberite besedilo o **prelaganju krivde na žrtev** in naslovite to temo, če/ko se pojavi med učenci na delavnici.

Uporabite lahko tudi spodnja vprašanja:

Bi imel/a drugačno mnenje, če bi bil žrtev fant? – za naslavljanje in razbijanje stereotipov
Bi čutil/a pritisk, da se moraš pridružiti, če bi tvoji prijatelji vzeli nekoga za tarčo? – za naslavljanje in razpravo o problemu pritiska vrstnikov
Zakaj se po tvojem mnenju spletnega nasilja velikokrat ne prijavi? – za naslavljanje in razpravo o morebitnih zadržkih glede prijave
Ali veš, kako se prijavi sliko ali komentar na Instagramu, Viberu in drugih platformah? – učencem lahko predlagate, naj pogledajo, kako lahko prijavijo neželene komentarje ali ljudi, ki jih nadlegujejo na spletu
Kako bi pokazal/a podporo prijatelju/ici, ki ga/jo spolno nadlegujejo na spletu? – za spodbujanje zagovarjanja in podpiranja žrtve ter iskanja pomoči
Kako bi se v tej situaciji počutil/a v vlogi žrtve, povzročitelja ali priče? – za spodbujanje razumevanja in empatije za vključene osebe

4. Zaključek

- Čas za zaključni pogovor in povzetek.
- Poudarite, kam se učenci lahko obrnejo glede nadaljnjih nasvetov in podpore. V dneh in tednih po delavnici jih večkrat spomnite na podporo, ki jim je na voljo.
  Priporočljivo je, da imajo učenci po delavnici na voljo nekaj časa, da se lahko razbremenijo in predelajo teme, o katerih so razpravljali.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Priloga 1a. Delavnica 1 – vsebina za uporabo brez spleta

Delavnica 1: Deljenje golih slik brez soglasja

Emina nočna mora

Scenarij za uporabo brez spleta

Uvod Zdaj boste šli skozi zgodbo o deljenju intimne slike dekleta brez njenega dovoljenja. Kaj bi naredili in kako bi se počutili, če bi bili sami v takšni situaciji? Z uporabo telefona odgovorite na vprašanja in sproti delite svoje misli. Vaši odgovori bodo **anonimni**, pri čemer ni pravilnih ali napačnih odgovorov, tako da lahko svoje poglede delite brez skrbi.
Kako se je začelo Ema in Denis (14 let) sta se spoznala v šoli, ko sta bila stara 12 let. Všeč sta si in tako postaneta par. Po nekaj tednih **Ema Denisu pošlje svojo golo sliko**. Denis ji je všeč in mu zaupa. .

Ema se razide z Denisom Po nekaj mesecih se Ema odloči končati njuno razmerje in se začne videvati z nekom drugim. Denis je zelo jezen. Želi se ji maščevati, zato **deli njeno sliko z nekaterimi od svojih prijateljev**. Smejijo se in norčujejo iz Eme. Eden od njih **objavi sliko na družbenih omrežjih**, kjer se hitro razširi in zdaj zanjo ve cela šola.
Emino življenje se spremeni v nočno moro Vsi njeni sošolci in sošolke so videli sliko. V šoli jo trpinčijo, norčujejo se iz nje za njenim hrbtom in jo zmerjajo s 'cipo'. **Vsako jutro se boji iti v šolo**. Počuti se kot da gola hodi po svetu. Trpinčenje se nadaljuje tudi, ko je doma. Dobiva neprijetna sporočila, v katerih jo zmerjajo in zaradi katerih se počuti grozno. Zdi se kot da vsi vedo, kaj je Denis naredil in **vsi krivijo njo**.
Dilema 1: Kakšno je tvoje mnenje o Emi? 1. Neumno je, da je delila svojo golo sliko. Sama je kriva, da jo zdaj trpinčijo. 2. Prav je deliti svoje slike z nekom, ki mu zaupaš. Žal mi je zanjo, Denis in njegovi prijatelji niso imeli pravice deliti njene slike brez njenega dovoljenja. 3. Ema ne bi smela deliti svoje slike, kljub temu pa ni v redu, da so jo ostali delili brez njenega dovoljenja. 4. Ne bi se smela raziti z Denisom, tako bi se izognila tej situaciji. 5. Ne bi se smela obremenjevati z reakcijami drugih, ničesar se nima sramovati.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Nikoli ne krivi žrtve! Seksting (pošiljanje seksualno eksplicitnih sporočil/fotografij) sam po sebi ni nič slabega, če gre za medsebojno sporazumno vedenje. Lahko je zabavno in vznemirljivo, zato ga uporabljajo številne mladostnice in mladostniki.

Je Emo res mogoče kriviti za nadlegovanje, ki ga zdaj doživlja? Če ji rečemo, da je to njena krivda, se bo morda počutila še slabše.

Skrbno premislite preden delite svoje gole slike z drugimi! Seksting je obenem tudi **tvegan**, saj ko enkrat pošljete sliko, nimate več nadzora nad tem, kaj se bo z njo zgodilo. Zato dobro premislite, ali si to zares želite.

Ali si to zares želim narediti?

Ko tako kot Ema delite svojo golo sliko z nekom drugim, se vprašajte:

Ali si to zares želim narediti?

- Vedeti morate, da boste s tem prepustili nadzor nad svojo sliko nekomu drugemu, kar pomeni, da vedno obstaja tveganje, da bo z njo naredil nekaj, česar nočete.
- Nikoli ne delite svojih slik, če niste prepričani ali se počutite prisiljene.
- Zavedajte se, da je deljenje golih slik mladoletnih oseb **kaznivo** dejanje, tudi če gre za vašo lastno sliko**.**

Kako se lahko zaščitim?

• Prepričajte se, da lahko osebi **zaupate.**
• Z osebo, ki ji pošiljate svoje slike, se dogovorite, da jih ne bo širila ali da jih bo izbrisala.
• Zagotovite, da vas na sliki ni mogoče prepoznati.

Dilema 2: Kakšno je tvoje mnenje o Denisu?

1.Denis je šibka, sebična oseba, ki sploh ne upošteva posledic za Emo.
2. Prizadelo ga je, ko se je Ema razšla z njim, zato razumem, zakaj je delil njeno sliko. Ni pomislil na posledice.
3. Razumem, da je jezen, ker se je Ema razšla z njim, vendar ne bi smel deliti njene slike, ker ji je obljubil, da ne bo.
4. Nič napačnega ni naredil, Ema se je preveč čustveno odzvala.

Ko nekdo s teboj deli svojo golo sliko, kot je to naredila Ema z Denisom ...

To vedno zadrži zase!
Ta slika je **zaupna** in namenjena samo tebi.

Preden deliš sliko nekoga drugega, pomisli na posledice! Deljenje gole slike brez dovoljenja njenega lastnika (prek aplikacije Viber, sporočil ali družbenih omrežij) ima lahko zelo negativne posledice za obe osebi.
• Kot v Eminem primeru, je ta oseba lahko žrtev medvrstniškega nasilja, zaradi česar se počuti **ponižano in obupano**. Slika lahko za vedno ostane na spletu, zato jo lahko še dolgo nadlegujejo. V nekaterih primerih lahko to pripelje celo do depresije in samomora.
• Pomisli tudi na posledice zase: deljenje gole slike mladoletne osebe je lahko **kaznivo**. To pomeni, da se lahko zgodi, da te vpišejo v kazensko evidenco.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Dilema 3: Kakšno je tvoje mnenje o Denisovih prijateljih, ki so delili sliko in jo objavili na družbenih omrežjih?

1. Niso krivi, Eme ne poznajo dobro in niso odgovorni.
2. Strahopetneži so, Emi bi morali pomagati.
3. Ko so prejeli sliko, bi morali Denisu povedati, da to ni prav.
4. Denis je njihov prijatelj, zato je normalno, da delijo slike med seboj.
5. Ne bi smeli deliti ali objaviti slike, po drugi strani pa niso vedeli, da bodo drugi Emo zaradi tega trpinčili.

Reci ne! Ko nekdo prek sporočila ali aplikacije deli golo sliko brez soglasja osebe na sliki, upoštevaj naslednje:

Ne všečkaj, ne deli
• Kot v Eminem primeru, ima to lahko zelo resne čustvene posledice za to osebo. To je zelo pomembno, tudi če te osebe ne poznaš. Tega si nihče ne zasluži!
• Deljenje, prepošiljanje ali objavljanje golih slik mladoletnih oseb je kaznivo dejanje. Če pri tem kakorkoli sodeluješ, ima to lahko resne pravne posledice tudi zate. To pomeni, da te lahko vpišejo v kazensko evidenco.

Povej svoje mnenje!
Odkrito spregovori proti osebam v skupini, ki delijo sliko. Jasno povej, da je to narobe in nezakonito ter da nočeš biti vpleten/a. Morda boš tako vplival/a tudi na druge, da ravnajo enako.

Reci ne spletnemu nasilju nad dekleti!
Mladi, zlasti dečki, lahko čutijo **pritisk** svojih vrstnikov in se počutijo prisiljene deliti gole slike deklet. Sprva se to lahko zdi povsem nedolžno ali celo zabavno. Vedi, da gre za spletno nasilje, ki ima resne posledice. Reci ne!

Dilema 4: Kaj bi naredil/a v tej situaciji, če bi bil/a na Eminem mestu?

1. Nič, preveč bi me bilo sram.
2. Jezen/a bi bila na Denisa in bi se mu poskusil/a maščevati tako, da bi razkrila nekatere od njegovih skrivnosti.
3. Ne bi šel/a več v šolo.
4. Vložil/a bi prijavo na policiji in/ali v šoli.
5. Povedal/a bi staršem, oni bi mi pomagali.
6. Za pomoč bi prosila prijateljico/prijatelja ali osebo, ki ji zaupam.

Ko ugotoviš, da so tvojo golo sliko ali video posnetek delili na spletu, se ti bo morda zdelo kot da se ti je podrl svet. Kljub temu poskusi ostati mirna/miren in vedi, da so ti na voljo ukrepi, s katerimi lahko zmanjšaš vpliv objavljene slike.

Ne prepuščaj se občutkom krivde ali sramu. Oseba ali osebe, ki so objavile tvojo sliko, niso imele pravice deliti tvoje intimne slike brez tvojega dovoljenja.

Slika se lahko hitro razširi po spletu, zato **čim hitreje ukrepaj.** Na voljo so ti naslednji koraki:

Pogovori se z nekom, ki mu zaupaš
Najbolje je, da se pogovoriš s svojimi starši ali drugo odraslo osebo, na primer z učiteljem v šoli. Lahko pa se obrneš tudi na prijateljico/prijatelja ali nekoga, ki mu zaupaš. Skupaj lahko poiščete najboljšo rešitev.

Zberi dokaze

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Shrani posnetek slike na spletu (posnetek zaslona). To lahko uporabiš kot dokaz za policijo.

Odstrani sliko s spleta
Če je tvoja slika objavljena na spletni strani ali družabnem omrežju, to čim hitreje sporoči administratorjem te strani. Povej jim, da si mladoletna oseba in da je bila slika objavljena brez tvojega dovoljenja.

Vloži prijavo!
• Na **telefonski številki za pomoč v stiski** - tvoja prijava je anonimna. Poslušali te bodo in ti svetovali glede naslednjih korakov. V pravnem smislu lahko slika mladoletne osebe pomeni 'otroško pornografijo', zato ti bodo pomagali odstraniti sliko s spleta.
• Na **policiji** - deljenje gole slike mladoletne osebe brez njenega soglasja je kaznivo dejanje, ki ga lahko prijaviš policiji.

Dilema 5: Kaj bi lahko naredil/a, da bi pomagal/a Emi, če bi bil/a njen/a sošolec/ka?

1. Pogovoril/a bi se z njo na samem, jo poslušal/a in videl/a, ali ji lahko pomagam.
2. Soočil/a bi se z Denisom in njegovimi prijatelji.
3. Nič, to ni moj problem.
4. Strah bi me bilo karkoli narediti, ker bi lahko začeli trpinčiti še mene.
5. Dogodek bi prijavil/a v šoli, na policiji ali na ustrezni telefonski številki za pomoč v stiski.

Prijava spletnega spolnega nadlegovanja
V primeru deljenja gole slike brez soglasja osebe na sliki, poskusi pomagati. Tvoja odgovornost je, da narediš, kar lahko, da se situacija razreši.

Podpora za žrtev
Prepričaj se, da je oseba, ki se ji je to zgodilo, v redu. Ponudi ji/mu svojo pomoč in ji/mu svetuj, naj se obrne na odraslo osebo, ki ji zaupa.

Prijavi, ne ignoriraj
Spodbujaj in podpri žrtev pri **prijavi** na policiji, prek telefonske številke za pomoč v stiski ali druge organizacije ali prijavo vloži sam/a.

In še enkrat ...
Nikoli ne sodeluj pri deljenju intimne slike nekoga drugega. Bodi del rešitve, ne problema!

Možnosti prijave
• Točka ozaveščanja o varni rabi interneta Safe.si: www.safe.si
• TOM telefon za otroke in mladostnike: 116 111, www.e-tom.si
• Točka za prijavo sovražnega govora in posnetkov spolnih zlorab otrok na internetu Spletno oko: https://www.spletno-oko.si
• Društvo za nenasilno komunikacijo: https://www.drustvo-dnk.si/
• Društvo SOS telefon: http://www.drustvo-sos.si/
• Varni na internetu: www.varninainternetu.si
• SI-CERT, nacionalni odzivni center za kibernetsko varnost: www.cert.si
• Informacijski pooblaščenec: www.ip-rs.si
• Policija: Anonimni telefon 080-1200
https://www.policija.si/index.php/sl/preventiva-/kriminaliteta/78867-izsiljevanje-preko-spleta-in-druabnih-omreij

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Priloga 1b. Delavnica 2 – vsebina za uporabo brez spleta

Delavnica 2: Izkoriščanje, prisila in grožnje

Varljiva prijateljstva in grožnje

Scenarij za uporabo brez spleta

Uvod Zdaj boste šli skozi zgodbo o mladi osebi, ki doživlja spletno izkoriščanje. Z uporabo telefona odgovorite na vprašanja in sproti delite svoje misli. Vaši odgovori bodo **anonimni**, ni pravilnih ali napačnih odgovorov, tako da lahko svoje poglede delite brez skrbi.
Začetek Sofija je na rojstnodnevni zabavi svoje prijateljice, ki je dopolnila 15 let. Ogovori jo deček z imenom Adam, ki jo vpraša za njeno telefonsko številko. Sofija je polaskana in mu jo da. Nato skupaj popijeta nekaj kozarčkov in plešeta. Sofija, ki pred tem še ni zaužila alkohola, je hitro **v rožicah**. Njeni starši bi bili zelo jezni, če bi vedeli za to ... Nato pa se Sofiji nasmehne nekdo drug in Adam se razjezi. Sofija zapusti zabavo in pove svojim prijateljem, da ne bo več govorila z Adamom, ker je **ljubosumen in posesiven**. Vendar ji Adam pošlje sporočilo in se opraviči.
Nekaj se ne zdi v redu V naslednjih nekaj tednih pošlje Adam Sofiji zelo veliko sporočil. Na zmenkih **vedno plača** za oba in ji kupuje darila, med drugim tudi zapestnico in ušesne slušalke. Sofijinim prijateljem se zdi čudovit in pravijo, da ima srečo, da je našla tako pozornega fanta. Sofiji to laska, vendar jo **skrbi**, da se vse odvija prehitro.
Vse gre navzdol ... Adam začne Sofijo nagovarjati, naj mu pošlje svoje gole slike. Ko odkloni, ji začne groziti. Sofija se počuti kot da **nima izbire**. Pošlje mu sliko, na kateri je v spodnjem perilu. Misli si: "To ni nič takega, kajne?" Tako vsaj ne bo povedal njenim staršem, da se je napila. **Vendar se situacija še poslabša** Adam ni zadovoljen in hoče še več ... Sofiji reče, naj posname **intimni video posnetek same sebe**. Še nikoli ni naredila kaj takega in počuti se zelo neprijetno. Toda Adam ne odneha. Pošlje ji video posnetke s pornografsko vsebino, s čimer ji hoče pokazati, da je to normalno. Še naprej jo nadleguje in **grozi, da bo v nasprotnem primeru z vsemi delil njene slike in posnetke**. Tako Sofija na koncu naredi, kar želi.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Dilema 1: Kakšno je tvoje mnenje o Sofiji?
1. Na zabavi se ne bi smela napiti niti deliti svojih golih slik z Adamom. Sama je kriva, morala bi vedeti, da se bo to zgodilo.
2. Žal mi je zanjo. Moralo bi ji biti dovoljeno, da se na zabavah zabava in da se v odnosu počuti varno. Adam je ne bi smel siliti ali ji groziti.
3. Če bi nehala govoriti z Adamom, ko je bil prvič neprijazen do nje, do vsega tega ne bi prišlo.
4. Kar Adam počne, ni v redu, morala bi prekiniti z njim preden se stvari še poslabšajo.
5. Sofija bi morala zavrniti Adamove zahteve. V tej situaciji se je znašla, ker se ni postavila zase.

Ne krivi žrtve
Adam je tisti, ki sili in zlorablja Sofijo. To ni njena krivda!
Izkoriščanje ima lahko zelo resne čustvene posledice.

Kako se lahko zaščitim pred izkoriščanjem?
• Če ti nekdo kupuje darila in namenja svojo pozornost, je to njena/njegova odločitev. To ne pomeni, da ji/mu moraš dati karkoli v zameno.
• Skrbno premisli preden z nekom deliš svojo golo sliko. Zavedaj se, da s tem tej osebi prepustiš nadzor nad svojo sliko, kar pomeni, da vedno obstaja tveganje, da bo z njo naredila nekaj, česar si ne želiš. Nekomu, ki ti grozi ali pritiska nate, **ne moreš nikoli zaupati**.

Dilema 2: Kakšno je tvoje mnenje o Adamu?
1. Očitno je, da ima težave. Smili se mi, ker hoče sam sebe poškodovati.
2. Na zmenkih plačuje za Sofijo in ji kupuje darila. Pravico ima, da dobi nekaj v zameno.
3. Ne glede na njegove probleme, ni pošteno, da Sofiji grozi, da bi dobil, kar hoče.
4. Je samo nekdo, ki se je močno zaljubil. Govori ji, kako zelo jo ima rad in jo zasipa z darili.
5. Mogoče res ni izbral pravega načina, ampak Sofija se je pretirano odzvala. Če res ni hotela narediti, kar jo je prosil, bi lahko rekla "ne".

Adam 'navezuje stike' s Sofijo
Navezovanje stikov za spolne namene (angl. *grooming*) je vedenje, kjer nekdo **gradi odnos** z mlado osebo (na spletu ali drugače) z namenom, da bi jo **zavedel ali prisilil** v nekaj, kar je spolne narave. Ta proces lahko traja daljši ali krajši čas. Storilec, bodisi vrstnik ali odrasla oseba, te bo prepričal, da je to tvoja krivda, da je to normalno ali da si to zaslužiš.
Navezovanje stikov za spolne namene je oblika izkoriščanja in kaznivo dejanje!

Bodi pozoren/a na zgodnje znake navezovanja stikov za spolne namene:
• Oseba ti daje veliko komplimentov in ti laska.
• Odnos se razvija zelo hitro – govori o ljubezni in ves svoj čas želi preživljati s tabo.
• Sprašuje te o tvojih spolnih izkušnjah ali drugih zelo osebnih stvareh.
• Ponuja ti denar ali darila, zlasti v zameno za tvoje skrivnosti ali spolne informacije, slike ali video posnetke.
• Nadzoruje, kako se oblačiš, s kom se pogovarjaš, kako preživljaš svoj čas ali kako govoriš/ravnaš/misliš.
• Želi biti v stalnem stiku s tabo in se razjezi ali začne groziti, če se ne odzoveš hitro.
• Vzbuja ti občutke krivde, sramu ali strahu.
• Grozi tebi, sebi ali tvojim prijateljem/družinskim članom.
• Sili te v dejanja spolne narave, ki jih nočeš narediti.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Pet mesecev pozneje
Sofija in Adam sta še vedno par. Sofija je Adamu poslala pet intimnih video posnetkov in toliko slik, da jih je nehala šteti.

Redno se sestajata in Adam **jo zdaj včasih napije, nato pa imata spolni odnos.**

Sofijo je strah in počuti se kot da je sama kriva, ker se vedno vrne k njemu. Počuti se ničvredno in nehala je skrbeti zase.

Pomislila je, da bi ga zapustila, vendar **se boji, da bo z vsemi delil njene gole posnetke in slike**. Obenem pa čuti, da ga ima še vedno rada, kljub temu, da se včasih grozno vede do nje.

Dilema 3: Kaj bi naredil/a v tej situaciji, če bi bil/a na Sofijinem mestu?
1. Ostal/a bi z Adamom, ker si ga ne bi upal/a zapustiti.
2. Nehal/a bi se videvati z Adamom, vseeno bi mi bilo za njegove grožnje.
3. Vložil/a bi prijavo na policiji in/ali v šoli.
4. Povedal/a bi staršem, oni bi mi pomagali.
5. Za pomoč bi prosila prijateljico/prijatelja ali osebo, ki ji zaupam.

Kaj lahko narediš
Če te nekdo spolno izkorišča, se ti lahko zdi zelo težko ali se bojiš prositi za pomoč. Vendar ti je na voljo veliko oblik pomoči in bolje se boš počutl/a, če se z nekom pogovoriš.
Nihče ne prosi niti si ne zasluži, da ga spolno izkoriščajo, torej **to ni tvoja krivda**.

Da se ta situacija konča, lahko narediš naslednje:

Prekini stik s storilcem
Če lahko, se umakni iz situacije izkoriščanja. Storilca blokiraj na svojem telefonu in družabnih omrežjih, s čimer boš preprečil/a nadaljnje izsiljevanje ali grožnje. Ne popusti njegovim zahtevam (finančnim, spolnim uslugam ali drugim), ker ga boš s tem samo spodbudil/a k nadaljnjemu izsiljevanju.

Pogovori se z nekom, ki mu zaupaš
Najbolje je, da se pogovoriš s svojimi starši ali drugo odraslo osebo, na primer z učiteljem v šoli. Lahko pa se obrneš tudi na prijateljico/prijatelja ali nekoga, ki mu zaupaš. Skupaj lahko poiščete najboljšo rešitev.

Zberi dokaze
Shrani pogovore ali sporočila (posnetek zaslona), iz katerih je razvidno, da ti ta oseba grozi ali izsiljuje prek spleta. To lahko uporabiš kot dokaz za policijo.

Vloži prijavo!
• Na **policiji** - izkoriščanje, grožnje, izsiljevanje in posedovanje golih slik mladoletne osebe so huda kazniva dejanja. Policija ti bo pomagala, zato ti ni treba skrbeti, da boš zašel/a v težave.
• Na **telefonski številki za pomoč v stiski** ali pri **podporni organizaciji** - pogosto je mogoča anonimna prijava. Poslušali te bodo in ti svetovali glede naslednjih korakov. Če so tvoje gole slike objavljene na spletu, ti jih lahko pomagajo odstraniti.

Sofija izgubi svoje prijatelje
Sofijini prijatelji so prenehali preživljati čas z njo, ker je vedno z Adamom.

Adam se do Sofijinih prijateljev vede nesramno. Ko jo pokličejo, se oglasi na telefon in jim reče, naj jo pustijo pri miru. Sofija nikoli ne odgovori na njihova sporočila.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Nekega dne jo srečajo v mestu. Šokirani so nad njenim videzom. **Videti je bleda in zelo shujšana ter se vede živčno in prestrašeno.** Vprašajo jo, ali je v redu, vendar se noče pogovarjati z njimi in pobegne stran.

Dilema 4: Kaj bi naredil/a, če bi bil/a Sofijin/a prijatelj/ica?
1. Nič. Ni prav, da se vmešavam v njun odnos.
2. Povedal/a bi ji, da me skrbi zanjo in jo vprašal/a, ali potrebuje pomoč.
3. Soočil/a bi se z Adamom in mu rekel/a, naj jo pusti pri miru.
4. Situacijo bi prijavil/a policiji ali drugi ustrezni organizaciji.
5. Povedal/a bi svojim staršem ali učitelju v šoli.
6. Strah bi me bilo karkoli narediti, ker bi mi Adam lahko škodoval.

Tvoj/a prijatelj/ica potrebuje tvoje razumevanje
Žrtve samih sebe ne doživljajo vedno kot žrtve (na primer kadar so vključene v spolne odnose) in, tako kot Sofija, lahko mislijo, da je situacija, v kateri so, njihova krivda. Toda storilec svojo žrtev velikokrat prisili v stvari, ki jih ne želi narediti. Žrtev tega ne izbere sama in zato to ni njena krivda.
• Žrtev pogosto težko zapusti osebo, ki jo izkorišča, bodisi ker jo ima rada ali ker se je boji.
• Izsiljevanje in grožnje so lahko zelo hude, zato žrtev ostaja v odnosu izkoriščanja, saj se boji posledic.
• Včasih storilci spodbujajo svoje žrtve k pitju alkohola, uživanju drog ali sodelovanju pri kaznivih dejanjih.

Čustvene posledice izkoriščanja
Oseba, ki jo nekdo spolno izkorišča, se lahko, kot v Sofijinem primeru, počuti prestrašeno, odvisno, krivo in osramočeno. Izkoriščanje lahko povzroči travmo in žrtev ima lahko psihične zdravstvene težave, kot so pretirana opreznost, izguba spomina, težave z zaupanjem in odnosi ter depresija. Posledice izkoriščanja so lahko celo samopoškodovanje in samomor.

Pomoč prijatelju

Če tvojo prijateljico/tvojega prijatelja nekdo izkorišča, potrebuje tvojo podporo. **Poskusi ji/mu pomagati**:

Pokaži svojo podporo
Poskusi se pogovoriti z njo/njim. Povej ji/mu, da ji/mu stojiš ob strani, tudi če najprej noče govoriti s tabo. Ponudi svojo pomoč.

Ne prevzemi vse odgovornost nase
Ne poskušaj sam/a rešiti situacije. Če misliš, da tvoja prijateljica/tvoj prijatelj ni varna/varen, **se za pomoč vedno obrni na odraslo osebo, ki ji zaupaš.** Obenem pa poskrbi, da imaš tudi sam/a podporo, ki jo potrebuješ.

Prijavi, ne ignoriraj
Spodbujaj in podpri žrtev pri prijavi na policiji, prek telefonske številke za pomoč v stiski ali druge organizacije ali prijavo vloži sam/a.

Možnosti prijave
• Točka ozaveščanja o varni rabi interneta Safe.si: www.safe.si
• TOM telefon za otroke in mladostnike: 116 111, www.e-tom.si
• Točka za prijavo sovražnega govora in posnetkov spolnih zlorab otrok na internetu Spletno oko: https://www.spletno-oko.si
• Društvo za nenasilno komunikacijo: https://www.drustvo-dnk.si/
• Društvo SOS telefon: http://www.drustvo-sos.si/
• Varni na internetu: www.varninainternetu.si
• SI-CERT, nacionalni odzivni center za kibernetsko varnost: www.cert.si
• Informacijski pooblaščenec: www.ip-rs.si
• Policija: Anonimni telefon 080-1200

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

https://www.policija.si/index.php/sl/preventiva-/kriminaliteta/78867-izsiljevanje-preko-spleta-in-druabnih-omreij

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Priloga 1c. Delavnica 3 – vsebina za uporabo brez spleta

Delavnica 3: Seksistično trolanje

Lucijin ugled

Scenarij za uporabo brez spleta

Uvod
Zdaj boste šli skozi zgodbo o 14-letnem dekletu, ki doživlja spolno trpinčenje. Kaj bi naredili in kako bi se počutili, če bi bili sami v takšni situaciji?

Z uporabo telefona odgovorite na vprašanja in sproti delite svoje misli. Vaši odgovori bodo **anonimni**, pri čemer ni pravilnih ali napačnih odgovorov, tako da lahko svoje poglede delite brez skrbi.

Kako se je začelo
Lucijo (14 let) trpinči njen sošolec Jaka, ki se v šoli vedno nesramno vede do nje.

Med odmorom gre Lucija na stranišče in pusti svoj prenosnik za nekaj trenutkov nenadzorovan. V tem času **Jaka vdre v njen prenosnik,** dobi njena gesla in namesti vohunsko programsko opremo. S tem si omogoči dostop do Lucijinega prenosnika z njegovega računalnika in lahko kadarkoli neomejeno dostopa do njenih osebnih datotek in slik.

Ko se Lucija vrne, nič ne ve o tem, kar se je zgodilo ...

Jaka uniči Lucijin ugled
Jaka za šest dni popolnoma prevzame nadzor nad Lucijinim računom na družbenem omrežju in se na spletu začne **pretvarjati**, da je Lucija.

Jaka se na spletu pretvarja, da je Lucija, in objavlja čudne komentarje pod objavami drugih ljudi.

Lucija: "Res bi morala malo shujšati."
Lucija: "Poglej njeno provokativno obleko!'
Lucija: "Si že vsem povedal, da si gej?"

Zdi se mu zelo smešno - nihče ne ve, da je to on.

Nato začne s hudobnimi in poniževalnimi komentarji prek Lucijinega profila napadati tudi sošolke in sošolce. Vsi mislijo, da so vsi ti nesramni komentarji Lucijini. Njeni prijatelji so jezni in nočejo več govoriti z njo.

Vendar se situacija še poslabša
Jaka začne na Lucijinem profilu objavljati tudi slike, ki jih je ukradel z njenega prenosnika. To vključuje tudi **intimne selfije, ki jih je poslala svojemu fantu.**

Njune sošolke in sošolci mislijo, da te slike objavlja Lucija in jo začnejo zmerjati s 'cipo'. Nekateri od dečkov sliko komentirajo s prostaškimi komentarji. Ko jim Lucija pove, da slik ni objavila ona, ji nihče ne verjame.

Dilema 1: Kakšno je tvoje mnenje o Luciji?
1. Tega si nihče ne zasluži in Lucija ni ničesar narobe naredila. Potrebuje pomoč.
2. Neumno je bilo, da je pustila intimno sliko na svojem prenosniku. Sam je kriva, da je v tej situaciji.
3. Prava kraljica drame je. Situacijo jemlje preveč resno, šlo je le za šalo.
4. Ne bi smela pusiti svojega prenosnika nenadzorovanega.
5. Žal mi je, da jo Jaka trpinči, toda njena reakcija je pretirana

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Nikoli ne krivi žrtve
Lucija ni naredila ničesar, s čimer bi izzvala to situacijo. Nekoga trpinčiti ali sramotiti in mu ukrasti osebne (spletne) informacije ni nikoli prav.
Glede na to, jo je res mogoče kriviti za nadlegovanje, ki ga zdaj doživlja? Če ji rečemo, da je to njena krivda, se bo morda počutila še slabše.

Šaljivo ali žaljivo?
Šale na spletu gredo lahko hitro predaleč. Če je nekdo prizadet, ponižan ali užaljen, to ni več zabavno.

Kako se lahko zaščitim?

Zaščiti svojo zasebnost na spletu
• Vedno se odjavi na prenosniku, e-pošti in drugih računih, zlasti, ko pustiš svoj prenosnik, računalnik ali telefon nenadzorovan.
• Poskrbi za varnost svojih gesel ter namesti protivirusno zaščito in požarni zid.
• Bodi pazljiv/a pri tem, kaj deliš na spletu. Vse osebne informacije se lahko spremenijo ali uporabijo za lažno predstavljanje.
• Na družbenih omrežjih uporabljaj nastavitve zasebnosti, ki zagotavljajo, da neznanci ne morejo navezati stika s tabo ali dostopati do tvojih računov.
• Če uporabljaš seksting, izbriši vse slike ali posnetke s svojih naprav ter tako prepreči, da bi jih videli ali delili drugi ljudje.

Zapomni si: Če ne želiš, da to vidi tvoja babica, ne objavljaj!

Dilema 2: Kaj bi naredil/a, da se trpinčenje konča, če bi bila na Lucijinem mestu?
1. Nič, samo počakati mora, da ljudje pozabijo na to.
2. Lahko poskusi vdreti v Jakove račune in razširiti govorice o njem. Tako bo prenehal s trpinčenjem.
3. Najbolje je, da se obrne na nekoga, ki mu zaupa, na primer na svoje starše, učitelja ali prijatelja.
4. Prepričati naj poskusi svoje prijatelje, da ni bila ona tista, ki je objavljala te stvari.
5. Vložiti bi morala anonimno prijavo prek telefonske številke za pomoč v stiski.

Prvi razmislek
Ko si, tako kot Lucija, žrtev seksističnega trolanja, **nimaš nobenega razloga za občutke krivde ali sramu**. Storilec ali storilci niso imeli pravice vdreti v tvojo napravo, se lažno predstavljati v tvojem imenu ali deliti tvojih osebnih slik.

Ne spodbujaj trolanja
Oseba, ki te trpinči, hoče izzvati reakcijo. Če si jezen/a ali vznemirjen/a, se ne odzovi. To lahko storilca le spodbudi in mu da občutek moči.

Maščevanje ni dobra ideja
Kljub temu, da imaš pravico biti jezen/a, se ne poskušaj maščevati. To lahko situacijo še poslabša in ima zate resne (pravne) posledice.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Drugi razmislek
Situacija se morda ne bo razrešila sama od sebe. Zato moraš ukrepati! Sledi naslednjim korakom:

Pogovori se z nekom, ki mu zaupaš
Najbolje je, da se pogovoriš s svojimi starši ali drugo odraslo osebo, na primer z učiteljem v šoli. Lahko pa se obrneš tudi na prijateljico/prijatelja ali nekoga, ki mu zaupaš. Skupaj lahko poiščete najboljšo rešitev.

Zberi dokaze
Shrani objave in slike s spleta (posnetek zaslona), iz katerih je razvidno, da se nekdo lažno predstavlja v tvojem imenu ali te ponižuje. To lahko uporabiš kot dokaz za policijo.

Vzpostavi stik s spletno stranjo
Če je tvoja slika objavljena na spletni strani ali družabnem omrežju, to sporoči administratorjem te strani in jim povej, da si mladoletna oseba in da je bila slika objavljena brez tvojega dovoljenja. Povej jim tudi, da so vrdli v tvoj račun, da ga bodo blokirali in preprečili nadaljnjo zlorabo. Prosi jih, naj odstranijo vse komentarje v tvojem imenu, ki jih nisi objavil/a sam/a.

Vloži prijavo!
• Na **telefonski številki za pomoč v stiski** - tvoja prijava je anonimna. Poslušali te bodo in ti svetovali glede naslednjih korakov.
• Na **policiji** - deljenje gole slike mladoletne osebe brez njenega soglasja je kaznivo dejanje, ki ga lahko prijaviš policiji.

Zgodba se nadaljuje
Lucija je obupana. Njen fant se razide z njo. Njeni prijatelji nočejo več sedeti z njo v šoli. Ljudje kažejo s prstom nanjo in se smejejo, ko vstopi v učilnico. Nekateri od dečkov jo trpinčijo in dajejo grozne komentarje, ko gre mimo. Počuti se zelo osamljeno.

Po nekaj tednih začne doživljati napade tesnobe. Izgubi apetit in ves čas je živčna. Na koncu to pripelje do tega, da se celo poreže.

Dilema 3: Kakšno je tvoje mnenje o Jaki?
1. Zelo je negotov, zato trpinči druge. Smili se mi.
2. Samo zabava se, nikogar ni nameraval prizadeti. Lucija se je pretirano odzvala.
3. Tudi, če se ni zavedal posledic, je uničil Lucijino življenje. Zasluži si kazen.
4. Grozna oseba je, Lucijo je hotel prizadeti in vse to je njegova krivda.
5. Lucije ne bi smel trpinčiti, toda ni mogel predvideti posledic zanjo.

Tvoja dejanja imajo posledice
Kljub temu, da se trpinčenje morda zdi zabavno in nedolžno, ima lahko zelo resne posledice tako za trpinčeno osebo kot zate.

• Žrtev tvojega trpinčenja se lahko počuti ponižano in brezupno. To lahko, kot v Lucijinem primeru, pripelje do resnih psihičnih zdravstvenih težav.
• Slike lahko ostanejo na spletu za vedno. Žrtev lahko še dolgo časa doživlja trpinčenje in nadlegovanje.
• Pomisli tudi na posledice zase: vdor v prenosnik druge osebe, deljenje golih slik mladoletne osebe in škodovanje njenemu ugledu so lahko kazniva dejanja. To pomeni, da se lahko zgodi, da te vpišejo v kazensko evidenco.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Dilema 4: Kaj bi naredil/a, če bi bil/a Lucijin/a sošolec/ka?
1. Nič, s tem je začel Jaka in to ni moj problem.
2. Lucija se mi smili, zato ne bi všečkal/a objave na Instagramu.
3. Tudi sam/a bi komentiral/a. Zabavno je in Lucija si to zasluži.
4. Jaki in drugim bi rekla, naj nehajo.
6. Ne vem. Lucija se mi smili, ampak nočem, da trpinčijo tudi mene.

V razmislek
Nikoli ne sodeluj pri trpinčenju, ko vidiš, da to počne nekdo drug. Predstavljaj si, kako bi se počutil/a, če bi trpinčili nekoga, ki ga imaš rad/a.
Trpinčenje ima lahko zelo hude čustvene posledice, kot je razvidno iz Lucijine zgodbe. Tega si nihče ne zasluži.

Ne všečkaj, ne deli
Všečkanje, deljenje ali prepošiljanje ponižujočih objav ali (golih) slik mladoletne osebe pri tej osebi pusti čustvene posledice.
Hkrati je to lahko kaznivo dejanje. Če pri tem kakorkoli sodeluješ, ima lahko tudi zate resne pravne posledice. Lahko se zgodi, da te vpišejo v kazensko evidenco.

Reci ne spletnemu nasilju nad dekleti!
Mladostnice in mladostniki lahko čutijo pritisk svojih vrstnikov ter se počutijo prisiljene sodelovati pri seksističnem trolanju in trpinčenju. Sprva se to lahko zdi povsem nedolžno in zabavno. In morda se bojiš, da če ne boš sodeloval/a, bodo trpinčili tudi tebe. Vedi, da gre za spletno nasilje, ki ima resne posledice. Reci ne!
Vedi, da je seksistično trolanje oblika spletnega nasilja, ki ima resne posledice. Reci ne!

Dilema 5: Kako bi lahko pomagal/a Luciji, če bi bil/a njen/a sošolec/ka?
1. Obrnil/a bi se na učiteljico/učitelja ali policijo.
2. Sočustvujem z njo, toda ničesar ne morem narediti.
3. Luciji ne želim pomagati, ni moja prijateljica in ne želim se vpletati.
4. Vložil/a bi anonimno prijavo na telefonski številki za pomoč v stiski in na Instagramu.
5. Pogovoril/a bi se z njo in se prepričal/a, ali je v redu.

V razmislek
Oseba, ki jo trpinčijo, potrebuje tvojo pomoč, ne glede na to, ali je tvoj/a prijatelj/ica ali ne. Ni potrebno, da sam/a razrešiš situacijo, vendar poskusi pomagati.

Podpora za žrtev
Prepričaj se, da je oseba, ki jo trpinčijo, v redu. Ponudi ji/mu svojo pomoč in ji/mu svetuj, naj se obrne na **odraslo osebo, ki ji zaupa**. Tudi ti se lahko pogovoriš z odraslo osebo.

Prijavi, ne ignoriraj
Spodbujaj in podpri žrtev pri prijavi na **policiji**, prek **telefonske številke za pomoč v stiski** ali druge organizacije ali prijavo vloži sam/a.

Povej svoje mnenje!
Odkrito spregovori proti osebi, odgovorni za seksistično trolanje, in drugim osebam v skupini, ki pri tem sodelujejo. Jasno povej, da je to **narobe** in nezakonito ter da nočeš biti vpleten/a. Morda boš tako vplival/a tudi na druge, da ravnajo enako, ter žrtvi pokazal/a, da ni sam/a.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Možnosti prijave

• Točka ozaveščanja o varni rabi interneta Safe.si: www.safe.si
• TOM telefon za otroke in mladostnike: 116 111, www.e-tom.si
• Točka za prijavo sovražnega govora in posnetkov spolnih zlorab otrok na internetu Spletno oko: https://www.spletno-oko.si
• Društvo za nenasilno komunikacijo: https://www.drustvo-dnk.si/
• Društvo SOS telefon: http://www.drustvo-sos.si/
• Varni na internetu: www.varninainternetu.si
• SI-CERT, nacionalni odzivni center za kibernetsko varnost: www.cert.si
• Informacijski pooblaščenec: www.ip-rs.si
•Policija: Anonimni telefon 080-1200
https://www.policija.si/index.php/sl/preventiva-/kriminaliteta/78867-izsiljevanje-preko-spleta-in-druabnih-omreij

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Priloga 1d. Delavnica 4 – vsebina za uporabo brez spleta

Delavnica 4: Spolno nadlegovanje

Prejemanje neželenih slik in komentarjev spolne narave

Scenarij za uporabo brez spleta

Uvod **Zdaj boste šli skozi zgodbo o dekletu, ki na družbenem omrežju prejema neželene spolne** komentarje. Kaj bi naredili in kako bi se počutili, če bi bili sami v takšni situaciji? Z uporabo telefona odgovorite na vprašanja in sproti delite svoje misli. Vaši odgovori bodo anonimni, pri čemer ni pravilnih ali napačnih odgovorov, tako da lahko svoje poglede delite brez skrbi.
Kako se je začelo Maja (14 let) se našemi za zabavo za noč čarovnic. Sliko, na kateri je v svoji preobleki, objavi na Instagramu ter prejme veliko všečkov od prijateljev in nekaj tudi od ljudi, ki jih ne pozna.
Zgodi se nekaj nepričakovanega ... Nato pa začne nekdo objavljati prostaške komentarje na njeno sliko ... Ta oseba se predstavlja pod imenom 'XYZ'*, tako da Maja ne ve, za koga gre. XYZ jo zmerja s **'cipo'** in govori, da je videti kot **pornografska zvezda**. **XYZ je seveda lahko tako deček kot deklica!*
Stvari uidejo izpod nadzora Situacija se poslabša: XYZ deli **predelano sliko**, na kateri je Maja gola in v izzivalnem položaju! Številni od njenih prijateljev in sledilcev **všečkajo** komentarje ali predelano sliko celo **delijo**. Maja se počuti **ponižano** in noče biti več na spletu. V ponedeljek se boji vrniti v šolo, saj je sliko videla večina njenih sošolk in sošolcev.
Dilema 1: Kakšno je tvoje mnenje o Maji? 1. Če na spletu nekaj objaviš, moraš sprejeti posledice. 2. Smili se mi, pravico ima, da objavi svojo sliko brez poniževanja. 3. Ne bi smela objavljati 'seksi' slik na spletu. 4. Verjetno je to povezano z njenim vedenjem v vsakdanjem življenju. Komentarji so morda upravičeni. 5. Ne bi se smela obremenjevati z reakcijami drugih, nobenega razloga nima za sram.
Nikoli ne krivi žrtve Maja ima pravico, da, kot vsi drugi, objavlja svoje slike. Vedenje ljudi, ki jo poskušajo osramotiti ali prizadeti, je **nesprejemljivo**. Dekleta se pogosto soočajo z dvojimi spolnimi standardi. Velikokrat jih sodijo ostreje kot dečke. Misliš, da je to pošteno?

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Zaščiti se pred spolnim nadlegovanjem

Preden deliš sliko same/ga sebe na družbenih omrežjih:
• Vedi, da z objavo slike na spletu izgubiš nadzor nad njo in nad tem, kako bo uporabljena.
• Če nisi prepričan/a, da želiš to narediti, ali čutiš pritisk, slike ne objavljaj.
• Prilagodi nastavitve zasebnosti na družbenih omrežjih: poskrbi, da neznanci ne morejo videti ali komentirati tvojih objav.

Zavedaj se, da se to, kar se je zgodilo Maji, **lahko zgodi komurkoli**. Tega ni mogoče nikoli popolnoma preprečiti. Če se ti zgodi kaj podobnega, vedi, da prejemanje neželenih komentarjev ni tvoja krivda!

Dilema 2: Kaj bi naredil/a v tej situaciji, če bi bila na Majinem mestu?

1. Nič, vseeno bi mi bilo.
2. Jezen/na bi bil/a in bi se poskusil/a maščevati.
3. Ne bi šel/a več v šolo.
4. Prijavil/a bi jih v šoli in na Instagramu.
5. Za pomoč bi prosila prijatelja/ico ali osebo, ki ji zaupam.

Če prejemaš neželeno komunikacijo in vedenje spolne narave:
Če ti nekdo nameni neželene seksualne komentarje ali namige, **vedi, da to ni tvoja krivda**. To je oblika spletnega nasilja. Oseba ali ljudje, ki to počnejo, nimajo pravice, da te sramotijo ali ponižujejo.

Pogovori se z nekom, ki mu zaupaš
Najbolje je, da se pogovoriš s svojimi starši ali drugo odraslo osebo, na primer z učiteljem v šoli. Lahko pa se obrneš tudi na prijateljico/prijatelja ali nekoga, ki mu zaupaš. Skupaj lahko poiščete najboljšo rešitev.

Zberi dokaze
Shrani objave in komentarje na spletu (posnetek zaslona), iz katerih je razvidno, da te sramotijo ali ponižujejo. To lahko uporabiš kot dokaz za policijo.

Vloži prijavo!
• Na **spletni strani ali platformi** - administratorjem te strani ali družbenega omrežja sporoči, kaj se dogaja. Povej jim, da si mladoletna oseba in da te nadlegujejo s slikami in komentarji. Tako bodo lahko opozorili ali blokirali ljudi, ki pri tem sodelujejo.
• Na **telefonski številki za pomoč v stiski** - prijava je anonimn. Poslušali te bodo in ti svetovali glede naslednjih korakov.
• Na **policiji** - obrekovanje in škodovanje ugledu, kot tudi namenjanje seksualnih komentarjev ali namigov mladoletni osebi, je lahko kaznivo dejanje.

Dilema 3: Kakšno je tvoje mnenje o XYZ?
1. XYZ lahko objavlja karkoli hoče, družbena omrežja so svobodni prostor.
2. Samo šali se, ne zaveda se, kakšen vpliv ima to na Majo.
3. Samo pozornost išče, Maja bi ga morala preprosto ignorirati.
4. Zdi se kot šibka in negotova oseba, ki potrebuje pomoč.
5. Ljudem povzroča škodo in si zasluži kazen.

Bodi del rešitve, ne problema
Če na družbenih omrežjih komentiraš objave drugih ali njihove slike kakorkoli uporabljaš zato, da se norčuješ iz njih, upoštevaj naslednje:

• Seksualni ali poniževalni komentarji lahko ljudi prizadenejo in ponižajo ter škodujejo njihovemu ugledu. To ima lahko **dolgoročne posledice**.
• Škodovanje ugledu, predelava slik in seksualno nagovarjanje mladoletne osebe je lahko **kaznivo dejanje**. To pomeni, da se lahko zgodi, da te vpišejo v kazensko evidenco.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Dilema 4: Kakšno je tvoje mnenje o ljudeh, ki so všečkali in delili Majino predelano sliko?
1. Ni lepo, da so to storili, ampak oni niso odgovorni.
2. Niso mogli vedeti, da to Maji ne bo všeč.
3. Strahopetneži so, morali bi se soočiti z XYZ in ji/mu povedati, da to ni prav.
4. To je normalno vedenje. Saj je samo slika, pravico imajo, da sodelujejo pri šali.
5. Objave bi morali ignorirati in tako Maji pokazati svojo podporo.

Če si priča spolnemu nadlegovanju na spletu
Če vidiš, da na spletu nekoga spolno nadlegujejo ali predelajo njeno/njegovo sliko na žaljiv način brez njenega/njegovega dovoljenja, upoštevaj naslednje:

Ne všečkaj, ne deli
• To ni zgolj šala in lahko tej osebi, kot v Majinem primeru, pusti resne **čustvene posledice**.
• Škodovanje ugledu druge osebe in namenjanje ponižujočih ali seksualnih komentarjev ali namigov je lahko kaznivo. Če pri tem kakorkoli sodeluješ, ima to lahko **pravne posledice** tudi zate, na primer blokiranje tvojih spletnih računov ali celo vpis v kazensko evidenco.

Povej svoje mnenje!
Odkrito spregovori proti osebam v tvoji skupini, ki sliko komentirajo ali delijo. Jasno povej, da je to narobe in škodljivo. Morda boš tako vplival/a tudi na druge, da ravnajo enako.

Dilema 5: Kaj bi lahko naredil/a, da bi Maji pomagal/a, če bi bil/a njen/a sošolec/ka?

1. Pogovoril/a bi se z njo na samem, jo poslušal/a in videl/a, ali ji lahko pomagam.
2. Poskusila bi se soočiti z XYZ in drugimi, ki sodelujejo pri tem.
3. Nič, to ni moj problem.
4. Strah bi me bilo karkoli narediti, ker bi lahko začeli trpinčiti še mene.
5. Vložila bi anonimno prijavo na Instagramu.

Če tvoj/a prijatelj/ica doživlja spletno nadlegovanje na spletu
Če tvojega/o prijatelja/ico na spletu spolno nadlegujejo, potrebuje tvojo podporo.

Pokaži svojo podporo
Prepričaj se, da je oseba, ki se ji je to zgodilo, v redu. Ponudi ji/mu svojo pomoč in ji/mu svetuj, naj se obrne na odraslo osebo, ki ji zaupa.

Pogovori se z odraslo osebo, ki ji zaupaš
Ne poskušaj sam/a rešiti situacije. Za pomoč se vedno obrni na odraslo osebo, ki ji zaupaš, na primer na starše ali učitelja. Skupaj lahko poiščete rešitev. Številne šole imajo postopke za reševanje takšnih oblik trpinčenja.

Prijavi, ne ignoriraj
Spodbujaj in podpri prijatelja/ico pri prijavi na policiji, prek telefonske številke za pomoč v stiski ali druge organizacije ali prijavo vloži sam/a.

Možnosti prijave

• Točka ozaveščanja o varni rabi interneta Safe.si: www.safe.si
• TOM telefon za otroke in mladostnike: 116 111, www.e-tom.si
• Točka za prijavo sovražnega govora in posnetkov spolnih zlorab otrok na internetu Spletno oko: https://www.spletno-oko.si
• Društvo za nenasilno komunikacijo: https://www.drustvo-dnk.si/
• Društvo SOS telefon: http://www.drustvo-sos.si/
• Varni na internetu: www.varninainternetu.si
• SI-CERT, nacionalni odzivni center za kibernetsko varnost: www.cert.si
• Informacijski pooblaščenec: www.ip-rs.si
Policija: Anonimni telefon 080-1200

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

https://www.policija.si/index.php/sl/preventiva-/kriminaliteta/78867-izsiljevanje-preko-spleta-in-druabnih-omreij

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union